

Fastholdelse på professionsbachelor- og erhvervsakademiuddannelser

Overblik over bredden af fastholdelsesindsatser og indblik i
arbejdet med at opstarte og evaluere dem

2011

**Fastholdelse på professionsbachelor- og
erhvervsakademiuddannelser**

© 2011 Danmarks Evalueringsinstitut
Trykt hos Rosendahls-Schultz grafisk a/s

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bemærk:

EVA sætter komma efter Dansk Sprognævns
anbefalinger, dvs. at der som hovedregel ikke
sættes komma foran ledsætninger.

Bestilles hos:

Alle boghandlere

40,- kr. inkl. moms

ISBN 978-87-7958-642-0

Indhold

Forord	7	
1	Resume	9
1.1	Institutionernes indsatser spænder bredt	10
1.2	Flere formål med fastholdelsesindsatser end fastholdelse	10
1.3	Forskellige måder at evaluere fastholdelsesindsatser på	11
2	Indledning	13
2.1	Baggrund	13
2.2	Formål	14
2.3	Afgrænsning	15
2.4	Data, metode og projektgruppe	15
2.4.1	Forundersøgelse	16
2.4.2	Kortlægning af fastholdelsesindsatser	16
2.4.3	Caseundersøgelse	16
2.4.4	Projektgruppe	18
2.5	Rapportens opbygning	18
3	Bredden af institutionernes indsatser	19
3.1	Rekruttering og studiestart	20
3.1.1	Typer af indsatser	21
3.2	Sammenhæng mellem teori og praksis	23
3.2.1	Typer af indsatser	24
3.3	Relationer mellem undervisere og studerende	25
3.3.1	Typer af indsatser	26
3.4	Relationer mellem de studerende	27
3.4.1	Typer af indsatser	28
3.5	Undervisningstilrettelæggelse	29

3.5.1	Typen af indsatser	29
3.6	De studerendes personlige trivsel	30
3.6.1	Typen af indsatser	31
3.7	Vidensopsamling	33
3.7.1	Typen af indsatser	34
3.8	Opsamling og anbefalinger	35
4	Formål med fastholdelsesindsatser	37
4.1	Betydningen af forskellige faktorer	37
4.1.1	Praktikpladser til et større antal studerende	38
4.1.2	Økonomiske hensyn på uddannelsen	39
4.1.3	Krav om specialpædagogisk støtte	40
4.2	Betydningen af værdier hos undervisere og ledelse	41
4.2.1	En lille uddannelse på en stor institution	41
4.2.2	Fraværsmonitorering som indgang til opmærksomhed og dialog	43
4.2.3	Fokus på nærhed og tilstedeværelse	44
4.2.4	Etisk forpligtelse til at hjælpe studerende i krise	45
4.3	Opsamling og anbefalinger	47
5	Evaluering af indsatserne og opfølgning på deres virkning	49
5.1	Radiografuddannelsen på Metropol	51
5.1.1	To forskellige tilgange til evaluering	51
5.1.2	Frafaldsudviklingen set ud fra tallene	51
5.2	Datamatikeruddannelsen på KEA	53
5.2.1	Uformel monitorering frem for systematisk og afgrænset evaluering	53
5.2.2	Frafaldsudviklingen set ud fra tallene	54
5.3	Markedsføringsøkonomuddannelsen på UCN	54
5.3.1	Løbende monitorering og systematisk opfølgning	54
5.3.2	Frafaldsudviklingen set ud fra tallene	55
5.4	Pædagoguddannelsen i Horsens på VIA	57
5.4.1	Løbende positive tilbagemeldinger som evaluering	57
5.4.2	Frafaldsudviklingen set ud fra tallene	58
5.5	Opsamling og anbefalinger	60

Appendiks

Appendiks A: Metode og Data

65

Appendiks B: Litteraturliste

75

Forord

I denne rapport fremlægger Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) resultaterne af en undersøgelse af fastholdelsesindsatser på erhvervsakademier og professionshøjskoler.

Det har længe været en uddannelsespolitisk prioritet at flere unge skal have en videregående uddannelse. Fra politisk side har målsætningerne siden 2006 været at 50 % af en ungdomsårgang skal gennemføre en videregående uddannelse i 2015. Senest har den nye regering i oktober 2011 sat målet op til at 60 % af en ungdomsårgang skal gennemføre en videregående uddannelse i 2020.

En af forudsætningerne for at disse mål kan blive realiseret, er at flere af de studerende der bliver optaget på en videregående uddannelse, rent faktisk også gennemfører den. Derfor udmøntes de politiske målsætninger blandt andet i en række indsatser der har til formål at fastholde de studerende på de videregående uddannelser.

Rapporten henvender sig til personer som arbejder med fastholdelse på erhvervsakademier og professionshøjskoler, og andre som ønsker at få et overblik over området.

Undersøgelsen der er en del af EVA's handlingsplan for 2010, er gennemført i perioden oktober 2010 til oktober 2011.

EVA håber at rapporten kan skabe viden om udfordringerne ved fastholdelsesindsatser og samtidig inspirere institutionerne til at intensivere arbejdet med at udvælge, gennemføre og evaluere deres fastholdelsesindsatser.

Agi Csonka
Direktør

1 Resume

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har undersøgt fastholdelsesindsatser på erhvervsakademier og professionshøjskoler og præsenterer i dette resumé konklusionerne af undersøgelsen.

Overordnet giver rapporten et overblik over hvilke typer af fastholdelsesindsatser professionshøjskolerne og erhvervsakademierne gennemfører, og hvilke typiske årsager til frafald indsatserne fokuserer på. Derudover giver rapporten med udgangspunkt i fire cases et indblik i hvordan fastholdelsesindsatser i praksis sættes i værk og evalueres.

Formålet med rapporten er at formidle viden om og erfaringer med de fastholdelsesindsatser som gennemføres på institutionerne, og samtidig at inspirere dem til at styrke kvaliteten og dermed potentielt også virkningen af fastholdelsesindsatser. I den forbindelse er der i rapporten særligt fokus på hvordan institutionerne kan opstille mål for de indsatser der gennemføres, og løbende evaluere dem.

Undersøgelsen omfatter en kortlægning af fastholdelsesindsatser baseret på redegørelser fra erhvervsakademierne og professionshøjskolerne. Derudover indgår fire caseuddannelser i undersøgelsen. De fire caseuddannelser er udvalgt fra en pulje af uddannelser som professionshøjskolerne og erhvervsakademierne i forbindelse med deres redegørelser til kortlægningen har fremhævet som uddannelser der har haft succes med fastholdelse. Under EVA's besøg på caseuddannelserne har der været fokus på en række specifikke fastholdelsesindsatser, på de forskellige formål med indsatserne og på hvordan indsatserne evalueres. Analysen af caseuddannelserne er baggrund for generelle diskussioner af arbejdet med fastholdelsesindsatser på institutionerne.

Rapporten præsenterer en række anbefalinger til hvordan institutionerne kan forbedre deres arbejde med fastholdelsesindsatser. Udgangspunktet for anbefalingerne i rapporten er at en struktureret tilgang til fastholdelsesindsatser giver et relevant grundlag for at evaluere indsatserne og følge op på deres virkning.

I rapporten foretages der ikke en vurdering af om specifikke fastholdelsesindsatser virker. En af rapportens konklusioner er derimod at det kan være vanskeligt at vurdere effekten og resultaterne af specifikke fastholdelsesindsatser fordi de studerendes frafald eller gennemførelse påvirkes af en række faktorer som fastholdelsesindsatserne ikke nødvendigvis kan ses isoleret fra. Disse faktorer kan fx være institutionernes løbende arbejde med at udvikle kvaliteten af undervisningen og studiemiljøet og eksterne faktorer som økonomiske konjunkturer.

1.1 Institutionernes indsatser spænder bredt

Kortlægningen af institutionernes fastholdelsesindsatser viser at indsatserne spænder bredt både hvad angår de frafaldsårsager som indsatserne retter sig mod, og hvad angår typerne af indsatser.

Institutionernes indsatser fordeler sig inden for følgende hovedindsatsområder med udgangspunkt i de forskellige frafaldsårsager som indsatserne fokuserer på:

- Rekruttering og studiestart
- Sammenhæng mellem teori og praksis
- Relationer mellem undervisere og studerende
- Relationer mellem de studerende
- Undervisningstilrettelæggelse
- De studerendes personlige trivsel
- Vidensopsamling.

Institutionerne anvender en bred vifte af tiltag for at imødegå forskellige årsager til frafald. EVA anbefaler i den forbindelse at institutionerne baserer valget af fastholdelsesindsatser på konkrete afdækninger af årsagerne til frafaldet. Frafaldundersøgelser kan fx tage form af spørgeskemaundersøgelser eller interviews med de studerende.

1.2 Flere formål med fastholdelsesindsatser end fastholdelse

Rapporten konkluderer at der ikke altid er en entydig sammenhæng mellem analyser af årsagerne til frafald og valget af fastholdelsesindsatser. Caseundersøgelsen viser nemlig at der kan være andre formål med at iværksætte fastholdelsesindsatser end at løse et specifikt frafaldsproblem som er identificeret gennem en frafaldundersøgelse. Iværksættelsen af en indsats kan fx også være motiveret af økonomiske og praktiske hensyn, fusionsprocesser eller værdier hos ledelsen og underviserne på en uddannelse.

Det forhold at nogle fastholdelsesindsatser tjener flere formål, er en naturlig konsekvens af at institutionerne ikke udelukkende har fokus på fastholdelsesopgaven, men også skal nå en lang række andre mål for at sikre kvalitet i uddannelserne. EVA anbefaler derfor at institutionerne er

opmærksomme på at opstille mål der reelt dækker formålene med en indsats, hvoraf øget fastholdelse ofte kun er et blandt flere formål.

1.3 Forskellige måder at evaluere fastholdelsesindsatser på

Caseundersøgelsen viser at ikke alle fastholdelsesindsatser på de fire caseuddannelser evalueres systematisk. Uddannelsesledere, undervisere og andre medarbejdere på tværs af caseuddannelserne giver positive vurderinger af indsatsernes værdi og virkning i forbindelse med fastholdelse. Der er dog en tendens til at disse vurderinger ikke er baseret på en systematisk opfølgning på resultaterne af indsatserne, fx i form af brugerundersøgelser blandt de studerende og/eller monitoring af frafaldsudviklingen.

Det generelle billede ud fra institutionernes redegørelser er desuden at der ofte ikke foregår en systematisk evaluering af fastholdelsesindsatserne selvom mange af indsatserne evalueres i en eller anden forstand.

EVA anbefaler i rapporten at institutionerne evaluerer fastholdelsesindsatserne systematisk og løbende med udgangspunkt i de mål der er opstillet for indsatsen. Evalueringen kan med fordel bygge på undersøgelser af hvordan studerende og andre interessenter oplever at indsatserne virker i praksis, og på en inddragelse af tal for frafaldsudviklingen.

2 Indledning

Denne rapport giver et overblik over erhvervsakademiernes og professionshøjskolernes arbejde med fastholdelse af de studerende ved at beskrive hvilke typer af indsatser der gennemføres på institutionerne, og hvilke frafaldsårsager indsatserne kan siges at imødekomme. Derudover giver rapporten ud fra et fokus på fire uddannelser som har fungeret som cases i undersøgelsen et indblik i hvordan fastholdelsesindsatser sættes i værk, og hvordan de evalueres.

I indledningen uddybes baggrunden for EVA's undersøgelse af fastholdelsesindsatser, og formålet med undersøgelsen beskrives ligeledes. Derudover opridses det metodiske design som er beskrevet nærmere i appendiks A.

Endelig beskrives rapportens opbygning.

2.1 Baggrund

Flere undersøgelser viser at frafaldet på videregående uddannelser over en årrække har været stigende (jf. litteraturlisten i appendiks B).

I takt med at frafaldet fra 1999-2009 steg på de daværende korte og mellemlange videregående uddannelser, opstod der en øget bevidsthed om frafaldet på disse uddannelser, ligesom der allerede i en lang periode havde været fokus på frafaldet på universitetsuddannelserne. Frem til finanskrisen kæmpede erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelserne med et stigende frafald, og frafald er fortsat en udfordring på uddannelserne. I 2009 faldt tre ud af ti studerende fra på professionsbachelor- og erhvervsakademiuddannelserne (FTF 2009).

Siden 2006 har der været en politisk målsætning at 50 % af en ungdomsårgang skal gennemføre en videregående uddannelse i 2015. For nylig er målet øget således at ambitionen nu er at 60 % af en ungdomsårgang skal gennemføre en videregående uddannelse i 2020. Udfordringen kan i høj grad ses som et spørgsmål om fastholdelse. Disse målsætninger om at flere skal gennemføre en videregående uddannelse er blandt andet omsat til tilførsel af midler til erhvervsakademi- og

professionshøjskolesektoren over de seneste år, og de kommer også til udtryk i de styringsredskaber der benyttes, herunder udviklingskontrakter og akkreditering.

Derfor udmøntede Undervisningsministeriet i professionshøjskolernes udviklingskontrakter for 2008-2009 en pulje fra globaliseringsmidlerne på 40 mio. kr. til en målrettet indsats for at reducere frafaldet. I den forbindelse har professionshøjskolerne iværksat særlige indsats for at øge andelen af studerende der gennemfører en påbegyndt uddannelse.

Et eksempel på at de politiske målsætninger kommer til udtryk i styringsredskaberne, er at der i forbindelse med akkreditering af eksisterende professionsbachelor- og erhvervsakademiuddannelser er fokus på gennemførelsesgraden på første år af uddannelsen, institutionernes viden om frafaldsårsagerne på uddannelsen og de indsatser de har sat i værk for at øge gennemførelsesgraden. Det vil sige at institutionerne bliver vurderet ud fra om de arbejder med at øge gennemførelsen i tilstrækkeligt omfang.

Derudover er der i både erhvervsakademiernes og professionshøjskolernes udviklingskontrakter med Undervisningsministeriet for årene 2008-2012 rettet et særskilt fokus mod gennemførelse. Institutionerne skal i den forbindelse rapportere resultaterne af deres indsats for at øge andelen af nyoptagne studerende som gennemfører det første studieår på hver uddannelse. Institutionerne skal dog ikke beskrive selve indsatserne i deres rapporter.

Denne rapport sætter fokus på de indsatser som institutionerne gennemfører for at øge fastholdelsen af de studerende. I rapporten bruges begrebet fastholdelse som den positive formulering af hvad institutionerne gør for at understøtte at de studerende der begynder på en uddannelse, rent faktisk gennemfører den.

Rapporten kan læses i sammenhæng med EVA's inspirationskatalog *Frafaldsundersøgelser på professionsbacheloruddannelserne* som blev offentliggjort i 2010. Her sætter EVA fokus på hvordan institutionerne kan arbejde målrettet med frafaldsundersøgelser og dermed skabe et godt grundlag for at vælge og målrette fastholdelsesindsatser.

2.2 Formål

Formålet med undersøgelsen og rapporten er at understøtte en spredning af institutionernes erfaringer med at gennemføre fastholdelsesindsatser, blandt andet ved at give konkrete eksempler på hvordan indsatserne udfolder sig i forskellige faser på uddannelsesniveau.

Rapporten:

- Kortlægger bredden af fastholdelsesindsatserne på erhvervsakademier og professionshøjskoler og inddeler indsatserne i hovedindsatsområder i relation til frafaldsårsager og –typer.
- Udforsker hvordan indsatserne på fire uddannelser gennemføres med fokus på opstart og evaluering.
- Diskuterer og giver anbefalinger til hvordan institutionerne kan arbejde med evaluering af indsatserne.

Rapporten argumenterer for at en struktureret tilgang til fastholdelsesindsatser giver et godt udgangspunkt for at institutionerne kan følge op på og få de ønskede resultater af deres indsats.

2.3 Afgrænsning

Både i sektoren og i samfundet i øvrigt er der et udbredt ønske om at vide hvilke fastholdelsesindsatser der virker, og hvilken effekt de forskellige indsatser har. Dette spørgsmål er dog ikke i fokus i denne undersøgelse, og der foretages ikke en effektanalyse af indsatserne i rapporten. I stedet fokuserer rapporten på hvordan institutionerne kan arbejde med at opstille mål for indsatsen og evaluere dem.

Ønsket om evidens påvirker dog også den kontekst som institutionerne gennemfører deres fastholdelsesindsatser i. Selvom undersøgelsen ikke har haft fokus på at vurdere indsatsernes effekt, har den metodiske og analytiske proces alligevel givet indsigt i hvor vanskeligt det kan være for institutionerne at vurdere effekten og resultaterne af enkeltstående indsatser. Det hænger blandt andet sammen med at de studerendes frafald og gennemførelse påvirkes af en række faktorer, og det kan derfor være svært at se isoleret på fastholdelsesindsatsen. Det arbejde der løbende foregår på institutionerne med at udvikle kvaliteten af undervisningen og studiemiljøet, kan også påvirke frafaldsudviklingen på en uddannelse, ligesom eksterne faktorer som fx uddannelsesreformer og konjunkturforskel kan gøre det.

2.4 Data, metode og projektgruppe

De følgende afsnit præsenterer kort undersøgelsens elementer som beskrives mere uddybende i appendiks A.

Undersøgelsen er gennemført i perioden oktober 2010 til oktober 2011. Undersøgelsen er baseret på tre delundersøgelser:

- Forundersøgelse
- Kortlægning af fastholdelsesindsatser
- Caseundersøgelse.

2.4.1 Forundersøgelse

I oktober-november 2010 gennemførte EVA en forundersøgelse som bestod af følgende elementer:

- Dokumentundersøgelse
- Dialog med sekretariat og repræsentanter for Professionshøjskolernes Rektorkollegium og Danske Erhvervsskoler
- Eksplorative telefoninterview med ressourcepersoner på erhvervsakademier og professionshøjskoler i sektoren som blev udpeget efter anbefaling fra sekretariaterne og repræsentanterne for ovennævnte lederforsamlinger.

2.4.2 Kortlægning af fastholdelsesindsatser

Med henblik på at kortlægge bredden af fastholdelsesindsatserne på professionsbacheloruddannelser og erhvervsakademiuddannelser har EVA bedt institutionerne om at indsende redegørelser for deres indsatser. EVA har modtaget fastholdelsesredegørelser fra alle erhvervsakademier og professionshøjskoler, herunder de to ingeniørhøjskoler og Danmarks Medie- og Journalisthøjskole, med undtagelse af én.

I redegørelserne har de i alt 18 institutioner der har indsendt redegørelser beskrevet op til 15 af deres aktuelle fastholdelsesindsatser ved at udfylde en redegørelsesskabelon med oplysninger om indsatsernes indhold og andre faktuelle oplysninger.

Derefter har EVA suppleret institutionernes redegørelser med eksisterende data om fastholdelsesindsatser på 15 udbud af læreruddannelsen. Disse data stammer fra en række telefoninterview med de ansvarlige for frafald og fastholdelse på udbuddene af læreruddannelsen som EVA gennemførte i 2009 i forbindelse med projektet Frafald på læreruddannelsen.

I analysen af materialet har EVA inddelt indsatserne afhængigt af hvilke frafaldsårsager de fokuserer på, og hvilke typer af indsatser der er tale om.

2.4.3 Caseundersøgelse

EVA har gennemført casebesøg på fire uddannelser:

- Radiografuddannelsen på Professionshøjskolen Metropol i København (Metropol)
- Pædagoguddannelsen i Horsens på VIA University College (VIA)
- Markedsføringsøkonomuddannelsen på University College Nordjylland i Aalborg (UCN)
- Datamatikeruddannelsen på Københavns Erhvervsakademi i København (KEA).

Formålet med caseundersøgelsen var at afdække:

- De lokale forståelser af de årsager der ligger til grund for indsatsen på uddannelses-/udbudsniveau.
- De konkrete erfaringer som caseuddannelserne har gjort sig med indsatsen, herunder oplevet effekt og evt. resultater.
- Erfaringer med kvalitetssikring og evaluering af fastholdelsesindsatserne på uddannelsesniveau.

De fire caseuddannelser blev udvalgt fra en pulje af uddannelser som professionshøjskolerne og erhvervsakademierne i forbindelse med deres redegørelse til kortlægningen fremhævede som uddannelser der havde haft succes med fastholdelse. Institutionerne begrundede fremhævelsen af uddannelserne på forskellige måder, nogle med data der indikerede en positiv udvikling i frafaldet over en bestemt periode, andre med positive erfaringer med fastholdelsesindsatser på uddannelserne.

I den endelige udvælgelse af caseuddannelser er der lagt vægt på spredning i forhold til:

- Forskellige fagområder
- Uddannelsernes og udbuddenes størrelse
- Erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser
- Variation i forhold til de hovedindsatsområder som blev identificeret i analysen af kortlægningen, jf. kapitel 3.

I vores analyse af caseuddannelserne har vi haft fokus på undersøgelsens overordnede formål og på en række andre temaer, jf. appendiks A.

Analysen af caseuddannelserne danner grundlag for nogle generelle refleksioner over, diskussioner om og anbefalinger til arbejdet med fastholdelsesindsatser, herunder kvalitetssikring af dem.

I forbindelse med caseundersøgelsen indhentede EVA desuden oplysninger om udviklingen i antallet af indskrevne studerende på uddannelserne fra efterårssemesteret 2007 og frem til forårssemesteret 2011. Dog var det kun muligt for KEA at oplyse tal fra efterårssemesteret 2009 og frem til forårssemesteret 2011.

EVA har bedt om at få oplyst antallet af indskrevne studerende ved semesterstart og semesterafslutning for samtlige semestre i den givne periode. Der har altså ikke været udført en forløbsanalyse med kobling til enkelte studerende (ved brug af cpr-nummer). Tallene som caseuddannelserne udtrak fra deres administrative systemer, var fordelt på hold på de forskellige semestre, men for overskuelighedens skyld har EVA slået tallene sammen så det har været muligt at analysere en hel årgang (pr. semester) ad gangen.

Tallene som altså viser udviklingen i studenterbestand på forskellige semestre over tid benyttes i rapporten til at indikere nogle mønstre i udviklingen frafaldet i den givne periode. Denne fremgangsmåde er et eksempel på hvordan institutioner kan arbejde med at monitorere deres frafald på uddannelsesniveau. Dog skal man, som det beskrives yderligere i kapitel 5 og i appendiks A, bruge tallene med visse forbehold, blandt andet at tallene ikke er et præcist udtryk for frafaldet, idet der fx godt kan have været et frafald selvom studenterbestanden bevarer i løbet af et semester i og med at de tomme pladser kan være blevet fyldt op af andre studerende. Derudover stiller fremgangsmåden særlige krav til institutionernes administration af udmeldelser mv.

2.4.4 Projektgruppe

Rapporten er udarbejdet af en projektgruppe fra EVA som har haft ansvar for undersøgelsen.

Følgende medarbejdere fra EVA har deltaget i projektet:

- Evalueringskonsulent Kirstine Westh Larsen (projektleder)
- Evalueringskonsulent Simon Holmen Reventlow Clemmensen (frem til januar 2011)
- Evalueringskonsulent Hanne Elsnab (fra marts 2011)
- Specialkonsulent i forhold til de anvendte metoder Lluís Armangué
- Evalueringsmedarbejder Kirstine Fjeldgaard Hansen (frem til august 2011).

2.5 Rapportens opbygning

Rapporten består af tre kapitler. Kapitel 3 er primært baseret på data fra kortlægningen, mens kapitel 4 og 5 primært er baseret på data fra caseundersøgelsen.

Kapitel 3 præsenterer bredden i de fastholdelsesindsatser som erhvervsakademierne og professionsskolerne gennemfører. Indsatserne er i beskrivelsen inddelt efter hvilke frafaldsårsager de fokuserer på, og i forskellige typer af indsatser.

Kapitel 4 undersøger hvad der ligger bag iværksættelsen af fastholdelsesindsatser, og illustrerer ved hjælp af en række eksempler fra caseuddannelserne at der kan være flere formål med fastholdelsesindsatser. Kapitlet munder ud i en diskussion af og anbefalinger til hvordan institutionerne kan opstille dækkende mål for fastholdelsesindsatser på uddannelsesniveau.

Kapitel 5 undersøger hvordan caseuddannelserne arbejder med at evaluere fastholdelsesindsatserne og fremlægger en analyse af udviklingen i studenterbestanden over tid som indikator for udviklingen i frafald. Denne analyse giver anledning til refleksioner over udfordringerne med at konkludere på virkningen af enkeltstående indsatser i relation til udviklingen i frafaldet. Kapitlet munder ud i en række overordnede anbefalinger om hvordan institutionerne kan arbejde med evaluering af fastholdelsesindsatser på uddannelsesniveau og følge op på deres virkning

3 Bredden af institutionernes indsatser

Dette kapitel beskriver hvilke indsatser professionshøjskolerne og erhvervsakademierne gennemfører for at fastholde de studerende. Kapitlet baserer sig primært på redegørelser fra professionshøjskolerne og erhvervsakademierne om hvilke indsatser de gennemfører for at fastholde deres studerende.

I analysen af redegørelserne har EVA inddelt de indsatser som institutionerne har redegjort for, i syv hovedindsatsområder og typer som fremgår af tabellen på næste side.

EVA har defineret hovedindsatsområderne ud fra forundersøgelsen til projektet og institutionernes redegørelser.

De seks første hovedindsatsområder relaterer sig til seks kendte frafaldsårsager som dels er funderet i eksisterende litteratur om frafald (fx Blume Jensen mfl.: 2010, Hjelmar mfl.: 2009, EVA: 2009, Pilegaard mfl.: 2008a, Pilegaard mfl.: 2008b, Pilegaard mfl.: 2006, Hjelmar mfl.: 2009, Aarhus Universitet: 2000), dels i interview med rektorer, uddannelsesledere og andre praktikere i sektoren som arbejder med frafald og fastholdelse.

Konkret er inddelingen foregået på den måde at EVA før modtagelsen af institutionernes redegørelser ud fra litteratur og interview havde formuleret seks frafaldsårsager som institutionernes indsatser efterfølgende blev inddelt efter. I denne analyseproces blev hovedindsatsområderne kvalificeret med udgangspunkt i redegørelserne så inddelingen modsvarede institutionernes indsatser. Processen førte til at enkelte af de opstillede hovedindsatsområder blev slået sammen eller revideret på anden vis.

Det sidste hovedindsatsområde, *vidensopsamling*, er i modsætning til de andre hovedindsatsområder ikke baseret på en forudgående analyse, men er medtaget som resultat af at institutionerne har valgt at redegøre for indsatser inden for *vidensopsamling*. Det adskiller sig fra de andre ind-

satsområder ved at indsatserne ikke i sig selv er fastholdelsesindsatser, men derimod indsatser hvis omdrejningspunkt er at kvalificere fastholdelsesarbejdet.

Hovedindsatsområder og typer af indsatser

Rekruttering og studiestart	Brobygningsforløb	Forventningssamtaler	Informationsaktiviteter for optagne studerende	Tilbud eller krav til studerende om faglig opkvalificering
Sammenhæng mellem teori og praksis	Praktik	Praksisnær undervisning	Arbejdslivskompetencer	
Relationer mellem undervisere og studerende	Faglig feedback og anerkendelse	Tilgængelighed og nærhed	Kontaktlærerordninger	
Relationer mellem de studerende	Introforløb og løbende sociale aktiviteter	Tutor- og mentorordninger	Studiegrupper	
Undervisningstilrettelæggelse	Undervisnings- og arbejdsformer	Studieteknik information og opkvalificering	Faglig støtte ud over faglig feedback fra underviseren	
De studerendes personlige trivsel	Samtaler	Studievejledning	Fraværsregistrering	Kurser
Vidensopsamling	Fastholdelsesstrategi og samlede indsatser fokuseret på frafald	Frafaldsundersøgelser mv.	Inddragelse af undervisere og andre sourcepersoner	

I de følgende afsnit beskriver vi de syv hovedindsatsområder. For de seks første beskriver vi hvilke frafaldsårsager indsatserne primært orienterer sig mod. For samtlige indsatsområder beskriver vi de forskellige typer af indsatser som områderne dækker over, og hvor mange institutioner der gennemfører indsatser inden for de enkelte hovedindsatsområder.

Bemærk at nogle af institutionernes indsatser relaterer sig til flere hovedindsatsområder, hvilket medfører et vist overlap i beskrivelserne nedenfor. Se evt. mere om dataindsamling og analyse i appendiks A.

3.1 Rekruttering og studiestart

Med indsatserne inden for dette hovedindsatsområde forsøger institutionerne at imødegå frafald der skyldes manglende afklaring blandt de studerende. Denne frafaldsårsag beskrives i litteratu-

ren og af studievejledere, undervisere og uddannelsesledere som det forhold at en del studerende er usikre på deres uddannelsesvalg og ikke forud for studiestart har afklaret om deres interesser, kompetencer og motivation matcher uddannelsen og professionens arbejdsopgaver. Sådanne studerende har en øget tendens til at falde fra uddannelsen. Det primære formål med indsatserne inden for dette hovedindsatsområde synes ud fra institutionernes redegørelser at være at sikre at de studerende der begynder på uddannelsen, har realistiske forventninger til uddannelsens indhold, sværhedsgrad og de krav der stilles, og/eller at de har mulighed for at få hjælp til at opnå de kompetencer de evt. mangler.

Institutionerne gennemfører primært indsatserne vedrørende *rekruttering og studiestart* før eller umiddelbart efter optagelsen af de studerende.

Indsatserne har især fokus på at informere om uddannelserne og afstemme de studerendes forventninger så potentielle studerende har mulighed for at vurdere om en uddannelse passer til dem, på et kvalificeret grundlag.

Indsatserne inden for dette område kan desuden, ifølge institutionernes redegørelser, ofte danne grundlag for arbejdet med at målrette fastholdelsesindsatser inden for andre hovedindsatsområder, fx tilrettelæggelse af tilbud om supplerende faglig opkvalificering til studerende som potentielt kan få problemer med det faglige indhold eller niveau på uddannelsen. Indsatserne kan altså ifølge institutionernes redegørelser give en god forhåndsviden om den eller de målgrupper der optages på studiet, som kan bruges til at skræddersy indsatserne senere i studieforløbet.

16 ud af de 18 institutioner der har indsendt redegørelser, gennemfører ifølge kortlægningen indsatser (40 i alt) inden for *rekruttering og studiestart*.

3.1.1 Typer af indsatser

Brobygningsforløb

Institutionerne kan give potentielle ansøgere en forsmag på uddannelsen inden de søger ind på den. Denne type indsatser kaldes ofte brobygningsforløb. Det kan fx være åbent-hus-arrangementer eller arrangementer hvor elever fra ungdomsuddannelser får mulighed for at være studerende for en dag, idet de deltager i undervisning og andre aktiviteter som er typiske for de studerendes hverdag. Sådant en dag har til formål at give interesserede uddannelsessøgende en konkret ide om hvad uddannelsen indebærer.

Forventningssamtaler

Forskellige former for samtaler med potentielle ansøgere eller studerende der er optaget på uddannelsen, udgør en stor del af indsatserne inden for *rekruttering og studiestart*. Institutionerne

beskriver forskellige formål med disse samtaler. Formålene kan være orientering om studieforbøbet og indholdet af uddannelsen, forventningsafstemning, afklaring af studieegnethed og afklaring af den studerendes motivation. I nogle tilfælde er hensigten også at afklare personlige læringsstile med henblik på at institutionen får viden om evt. hensyn der skal tages til den studerende, eller om den studerendes evt. særlige behov for tilbud om lektiecafé eller mentorordning. På enkelte uddannelser foretages der forud for denne type af samtaler en personlighedstest for at afdække ansøgernes motivation og studieegnethed.

Formålet kan også være at give den studerende en øget bevidsthed om det arbejdsliv som uddannelsen retter sig mod, eller tidligt at sikre at den studerende har kendskab til de tilbud om støtte som institutionen stiller til rådighed. Samtalerne varer typisk mellem en halv og en hel time. Det varierer om institutionerne har et fælles koncept for samtalerne, ligesom det er forskelligt om samtalerne gennemføres af undervisere uden forkundskaber eller af medarbejdere som har været på kursus i coaching mv.

Eksempel: Optagelsessamtaler

På Erhvervsakademi Dania afholder man på samtlige uddannelser samtaler med kommende studerende om deres forventninger og de forventninger der på uddannelserne er til dem. Samtalerne har en varighed på ca. en time og gennemføres fortrinsvis af uddannede coaches, herunder blandt andet uddannelseslederne. Ifølge institutionen er samtalerne med til at sikre viden om evt. individuelle hensyn som institutionen skal tage til den enkelte studerende.

Informationsaktiviteter for optagne studerende

I starten af uddannelsen fokuserer mange indsats på at tilbyde de optagne studerende information om faglige og/eller sociale aktiviteter på uddannelsen. Det kan foregå både ved introaftener for studerende og i form af skriftlig information som fx en studiehåndbog skrevet af mere rutinede studerende med udgangspunkt i deres egne oplevelser.

Deciderede introkurser og -forløb beskrives nærmere under *relationer mellem de studerende*, afsnit 3.4.

Eksempel: Virtuel studiehåndbog - StudiePol

På Metropol er der fra centralt hold udarbejdet en virtuel studiehåndbog som er udbredt på alle professionshøjskolens grunduddannelser. Håndbogen indeholder blandt andet små videoklip udarbejdet af de studerende på institutionen hvor de studerende deler ud af deres bedste studieteknikker og relevante tips til deres medstuderende. Institutionens studerende har også været involverede i udbredelsen og formidlingen af redskabet.

Tilbud eller krav til studerende om faglig opkvalificering

Nogle institutioner tilbyder opkvalificerende kurser i nøglefag som engelsk eller matematik, også i tilfælde hvor uddannelsens regelgrundlag ikke indeholder krav om at institutionen skal tilbyde sådanne kurser. I nogle tilfælde tilbydes kurserne efter en screening af de studerendes kompetencer. Da vil kurserne ofte være obligatoriske. I andre tilfælde tilbydes frivillige kurser ud fra de studerendes egen interesse og vurdering af behov. Hensigten er at give de studerende mulighed for at blive klædt ordentligt på til nøglefag som de føler sig usikre på.

3.2 Sammenhæng mellem teori og praksis

Med indsatserne inden for dette hovedindsatsområde arbejder institutionerne ud fra eksisterende viden om at en utilstrækkelig eller manglende kobling mellem praktiske og teoretiske elementer i uddannelsen øger frafaldet på uddannelsen. Af institutionernes redegørelser fremgår det at de på baggrund af dette stræber efter en god kobling mellem teori og praksis i uddannelsen for at øge fastholdelsen såvel som uddannelsens kvalitet generelt.

Institutionerne finder at en god relation mellem teori og praksis er med til at mindske risikoen for at de studerende får et praksischok i løbet af uddannelsen eller har svært ved at se anvendeligheden af svært teoretisk stof i praksis. De enkelte institutioner arbejder konkret med at finde den bedste balance i tilrettelæggelsen af hver enkelt uddannelse. Indsatserne kan dermed omhandle både selve praktikforløbene i uddannelserne, en øget praksisinddragelse i undervisningen og kontakt med virksomheder.

16 ud af 18 institutioner har redegjort for indsatser (43 i alt) der har til formål at styrke sammenhængen mellem teori og praksis i uddannelserne.

3.2.1 Typer af indsatser

Praktik

Flere indsatser drejer sig om de studerendes praktikperiode. Nogle indsatser har til formål at afstemme de studerendes forventninger før et praktikophold, mens andre består af løbende opfølgning mens de studerende er i praktik. Overordnet kan man sige at indsatserne ud over at have fastholdelse som mål også sigter mod at kvalitetssikre praktikken som en del af uddannelsen. Institutionerne arbejder på at forberede de studerende til praktikken, finde gode og relevante praktikpladser og holde kontakt til de studerende under praktikken. Samtidig lægges der vægt på at de studerende får det fulde udbytte af praktikken, og at de også før praktikken får kendskab til praksis så praktikken ikke bliver et praksischock som får dem til at falde fra. Eksempler på sådanne indsatser er "prøvepraktik" i starten af uddannelsen, ændring af praktikperiodens placering i uddannelsesforløbet, praktikforberedende kurser eller krav om at de studerende skal udarbejde en portefølje i forbindelse med deres praktik med henblik på at de udvikler en bevidsthed om deres læring.

Eksempel: Klinisk vejleder som brobygning mellem teori og praksis

På radiografuddannelsen på University College Lillebælt fungerer en adjunkt som klinisk studievejleder (studievejleder i relation til praktikken) for at facilitere brobygning mellem teori og praksis. Adjunkten faciliterer blandt andet denne brobygning ved at rejse rundt til alle regionens radiologiske afdelinger for at vejlede såvel studerende som praktikvejledere på praktikstedet i forbindelse med de studerendes deltagelse i klinisk undervisning (praktik). Der er udarbejdet et tilbudskatalog til studerende og kliniske vejledere som beskriver hvad de kan bruge den kliniske studievejleder til.

Praksisnær undervisning

Andre indsatser har som mål at gøre selve undervisningen mere praksisnær med henblik på at give de studerende en bedre forståelse af formålet med deres uddannelse og koblingen til arbejdslivet. I denne type af indsatser har en del aktiviteter til formål at styrke undervisernes kompetencer til at inddrage eksempler fra praksis i undervisningen. Der er også beskrevet indsatser som fokuserer på en øget brug af bestemte undervisningsformer som anses for særligt egnede til at inddrage praksis, fx projektarbejde, brug af eksterne oplægsholdere, virksomhedsbesøg eller andre former for samarbejde med virksomheder.

Endelig kan indsatser angående kontakt med aftagere ifølge institutionernes redegørelser være en måde at understøtte en mere praksisnær undervisning på. Dette kan fx ske gennem mentor-

ordninger hvor aftagere er mentorer for studerende, og gennem arrangementer med et fagligt fokus hvor studerende kan møde aftagere under uformelle rammer.

Eksempel: Aftagermentorer

På Ingeniørhøjskolen i Aarhus tilbyder man samtlige studerende på 3.-6. semester at blive tilknyttet en mentor som typisk er ingeniør og ansat i det østjyske erhvervsliv. Hver mentor har to-fire studerende i en periode på to semestre, typisk fra september til juni det følgende år.

Arbejdslivskompetencer

Endelig er der en del aktiviteter på uddannelserne som har til formål at skabe en arbejdskultur blandt de studerende for at forberede dem på de krav og forventninger der er på en arbejdsplads, og for at mindske et evt. chok ved mødet med arbejdslivet. Med sådanne indsatser forsøger institutionerne at behandle de studerende som om de var ansatte på arbejdsmarkedet, idet de forventes at leve op til de forventninger der vil være til dem på en arbejdsplads, om at møde til tiden, deltage aktivt, tage ansvar m.m.

3.3 Relationer mellem undervisere og studerende

Dette hovedindsatsområde dækker de indsatser som har til formål at skabe bedre relationer mellem den enkelte studerende og underviserne eller andre medarbejdere med kontakt til de studerende, fx vejledere. Undersøgelser har vist at de studerende selv vurderer at en tæt relation til underviserne og gode feedbackmekanismer har betydning for deres opfattelse af om de kan gennemføre uddannelsen. Af institutionernes redegørelser fremgår det at mange indsatser kredser om at understøtte en sådan tæt relation mellem studerende og undervisere og om at sikre at de studerende får feedback og bliver set og anerkendt primært af underviserne, men også af uddannelsesledere og vejledere. Indsatserne kan omhandle selve gennemførelsen af coaching og faglig feedback i kraft af strukturerede samtaler med de studerende eller kompetenceudvikling af underviserne så de bliver fortrolige med nye pædagogiske og kommunikative værktøjer. Derudover er der indsatser som systematiserer relationen mellem undervisere og studerende i den forstand at en gruppe studerende har en særlig kontaktunderviser. Ofte er der også en stræben efter at underviserne er tilgængelige for de studerende i så høj grad som muligt, fx i kraft af at de studerende oplever en nærhed til underviserne, og at underviserne så vidt muligt er tilgængelige.

17 ud af 18 institutioner gennemfører indsatser (48 i alt) for at opbygge eller forbedre relationerne mellem undervisere og studerende.

3.3.1 Typer af indsatser

Faglig feedback og anerkendelse

Kontakten mellem undervisere og studerende kan være sat i system ved at underviserne afholder individuelle samtaler med de studerende i løbet af uddannelsen, fx standpunktssamtaler eller udviklingssamtaler. Disse samtaler har fokus på faglig udvikling og ikke på personlig trivsel, modsat en del af de samtaler som også gennemføres af institutionerne, og som vi har placeret under *de studendes personlige trivsel*. På nogle uddannelser systematiseres den faglige feedback og sparring gennem mentor-mentee-relationer mellem underviser-mentorer og de studerende.

Sideløbende med ovennævnte samtaler og forløb gennemføres der ofte kompetenceudvikling af underviserne eller andre medarbejdere som skal gennemføre samtalerne. Kompetenceudviklingen spænder fra kurser i at gennemføre studiefaglige samtaler og give konstruktiv, individuel faglig feedback over coachuddannelser til kurser med fokus på at stimulere ligeværdige dialoger mellem undervisere og studerende og mellem de studerende.

Eksempel: SUS – samtaler med de studerende i studiet

På design/business-uddannelserne på Københavns Erhvervsakademi gennemfører man "udviklingssamtaler" med de studerende undervejs i deres uddannelse. Der afholdes blandt andet en personlig samtale med hver enkelt studerende umiddelbart efter endt praktikophold på 3. semester. Formålet med samtalen er at give den studerende mulighed for at tale med to af underviserne samtidig om sin udvikling i forhold til studiet. Samtalerne drejer sig typisk om den studerendes faglige standpunkt, deltagelse i undervisningen, forhold til projektsamarbejde, forhold til andre studerende mv. Den studerende får under samtalen en personlig feedback på sin egen indsats og hjælp og vejledning til hvor han eller hun evt. skal gøre en ekstra indsats for at realisere sit eget potentiale.

Tilgængelighed og nærhed

Enkelte institutioner har redegjort for en særskilt indsats for at prioritere at de studerende oplever en nærhed til underviserne. Dette søger man på uddannelsesstederne at opnå gennem mange konfrontationstimer og gennem individuel faglig vejledning og feedback fra undervisere til studerende. Derudover benyttes der flere steder små studiegrupper som er tilknyttet en vejledende underviser, og andre steder er der målsætninger om at underviserne skal være fysisk til stede og synlige for de studerende i så stort et omfang som muligt. Endelig er der også eksempler på at studerende på de senere semestre i højere grad inddrages som hjælpeundervisere i undervisningen af studerende der befinder sig i starten af uddannelsen.

Der er desuden en del indsatser der omhandler mulighed for fælles samvær mellem undervisere og studerende. En del institutioner arrangerer faglige arrangementer som er fælles for undervisere og studerende, fx giver en uddannelse mulighed for at studerende kan deltage i faglige konferencer sammen med undervisere. Ifølge redegørelserne skal sådanne aktiviteter understøtte en styrkelse af relationerne mellem undervisere og studerende ved at de mødes uden for undervisningssituationen og derved kan opnå et mere ligeværdigt og kollegialt forhold til hinanden.

Eksempel: Kollegarelation

På jordemoderuddannelsen på University College Nordjylland ønsker man med en studiekreds for jordemoderstuderende at skabe et forum hvor nye studerende kan mødes på tværs af katederet med blandt andet undervisere. Hensigten er at de studerende skal få et mere ligeværdigt forhold til underviserne ved at deltage i arrangementer hvor undervisere og studiechef i højere grad indgår på lige fod, og hvor der ikke er et fast pensum der skal gennemgås.

Kontaktlærerordninger

Fle institutioner har sat relationen mellem undervisere og studerende i system så en underviser fungerer som "klasselærer" for et hold studerende. Funktionen bliver også kaldt proceslærer eller holdlærer/holdkoordinator. Underviseren fungerer som nøglepunkt for planlægning og tilrettelæggelse af undervisning og gruppedannelser og som de studerendes kontaktperson ved spørgsmål eller problemer så de studerende altid har adgang til en underviser.

3.4 Relationer mellem de studerende

Et fjerde hovedindsatsområde for institutionerne omhandler relationer de studerende imellem. Undersøgelser har vist at manglende relationer til andre studerende og dårligt fungerende gruppearbejde er årsager til frafald. Tendensen er at hvis de studerende ikke har venskaber eller faglig støtte blandt deres studiekammerater som modvægt til evt. faglige og personlige problemer der opstår i løbet af uddannelsen, vil de være mere tilbøjelige til ikke at gennemføre uddannelsen.

Institutionernes mål med indsatserne på dette område er at understøtte et godt fagligt samarbejde de studerende imellem og at understøtte de studerendes generelle læring og trivsel gennem social kontakt med hinanden. Indsatserne fokuserer dermed på at styrke de studerendes sociale og samarbejds mæssige relationer til hinanden. Der er primært redegjort for introture i starten af uddannelsen og for andre sociale og systematiserede relationer mellem de studerende i form af studiegrupper, tutorordninger og erfaringsudvekslinger mellem studerende på forskellige årgange.

18 ud af 18 institutioner har redegjort for indsatser (68 i alt) som har fokus på at styrke de studerendes relationer til andre studerende.

3.4.1 Typer af indsatser

Introforløb og løbende sociale aktiviteter

En del institutioner har redegjort for introture eller -forløb hvor indholdet er en kombination af sociale og faglige aktiviteter. Hensigten med introforløbene er at give de studerende en god social og faglig opstart og at give dem praktisk information om studieforløbet, herunder viden om de ressourcepersoner der er på institutionen. Nogle institutioner har også redegjort for at uddannelsesledere og undervisere deltager i organisering og rammesætning af andre sociale arrangementer for de studerende i løbet af uddannelsen. Fx kan en studievejleder invitere de studerende til hyggeligt samvær med hinanden, eller der holdes ugentlige møder mellem de studerende.

Eksempel: Ugentlige sammenkomster

På jordbrugsteknologuddannelsen på Erhvervsakademi Aarhus holdes der kaffemøde med alle studerende hver onsdag hvor der synges en sang og gives mundtlige informationer. Institutionens fornemmelse er at det giver de studerende en følelse af fællesskab.

Tutor- og mentorordninger

Tutorordninger har ifølge institutionernes redegørelser til formål at knytte studerende fra forskellige årgange sammen med henblik på at erfarne studerende kan videregive deres erfaringer med studielivet til nye studerende. Tutorer – ældre studerende – kan fx fungere som kontaktpersoner mellem forskellige hold, yde lektiehjælp eller fungere som undervisningsassistenter og være med til at give de nye studerende en faglig og social platform for et velfungerende studieliv. Ældre studerende kan også være ansat til at støtte studerende med særlige behov eller til at have særligt ansvar for sociale arrangementer. Der kan være forskel på hvor længe tutorerne er tilknyttet de nye studerende. Nogle steder er tutorerne formelt tilknyttet de nye studerende hele det første år, mens de andre steder er formelt tilknyttet de første 14 dage og derefter er tilknyttet på mere uformel basis. Metoden kaldes også for introvejleder- eller buddy-ordning, og her er formålet ligeledes at ældre studerende har ansvar for en eller flere studerendes sociale trivsel. For de nye studerende kan det være frivilligt eller obligatorisk at blive tilknyttet en mentor.

En række institutioner redegør for mentorordninger som på mange punkter minder om tutorordninger. Forskellen er at mentorere kan være både studerende på højere årgange, dimittender, af-tagere (som beskrevet under *sammenhæng mellem teori og praksis*) og undervisere (som beskrevet under *relationer mellem undervisere og studerende*).

Studiegrupper

Institutionerne har også beskrevet indsatser med fokus på at sammensætte og understøtte vel-fungerende studiegrupper. Flere indsatser drejer sig om at institutionen enten styrer eller følger de studerendes gruppedannelse og sørger for at alle studerende kommer med i en gruppe. Flere institutioner sørger også for at der er retningslinjer for de studerendes gruppedannelse og -arbejde. Ud over en organiseret gruppedannelsesproces kan indsatserne også bestå af kurser i samarbejdsprocesser, gruppedynamik og konfliktløsning og tilbud om støtte fra undervisere til grupper der fungerer dårligt. Der er også eksempler på oprettelse af studiekredse på tværs af hold med henblik på at de studerende skal opnå bredere tilknytningsmuligheder.

3.5 Undervisningstilrettelæggelse

Redegørelserne viser at institutionerne tilstræber sammenhæng mellem tilrettelæggelsen af studiet, undervisnings- og arbejdsformerne og de studerendes forudsætninger og forventninger. Dette er i tråd med den eksisterende viden om at arbejdsformer og krav som ikke harmonerer med de studerendes forudsætninger, kan medføre frafald. *Undervisningstilrettelæggelse* rummer blandt andet indsatser som har fokus på at tilpasse undervisnings- og arbejdsformerne til de studerendes forskellige læringsstile, og indsatser der har til formål at give de studerende redskaber til at planlægge og administrere deres studieliv.

En gennemgående antagelse som ligger bag de indsatser der vedrører undervisnings- og arbejdsformer, er at det fastholder de studerende at undervisningen tilpasses dem – ikke kun som gruppe, men også som individer. Derudover bærer indsatserne inden for *undervisningstilrettelæggelse* præg af et mål om at afstemme forventninger og krav med de studerende og om rent konkret at ruste de studerende fagligt og studieteknisk til at gennemføre uddannelsen. Baggrunden for mange af indsatserne synes også at være antagelsen om at tilbud om forskellige former for faglig og studieteknisk støtte kan medvirke til at de studerende ikke føler sig alene hvis de støder på faglige udfordringer.

17 ud af 18 institutioner har redegjort for indsatser (48 i alt) der handler om tilrettelæggelse af undervisningen.

3.5.1 Typer af indsatser

Undervisnings- og arbejdsformer

En række indsatser har forskellige læringsstile blandt de studerende som omdrejningspunkt. Hensigten er at kunne tilrettelægge en differentieret undervisning ud fra en afklaring af hvordan de studerende lærer og trives bedst på uddannelsen. Det kan ske på holdniveau ved at tilrettelæggelsen af undervisningen tager hensyn til lige præcis et bestemt hold og dettes kendetegn, men

der er også enkelte eksempler på at man på institutionerne på individuelt niveau afdækker de studerendes læringsstile for derefter at bruge differentierede opgaver og eksempler i undervisningen. Den bagvedliggende antagelse er at studerende der trives fagligt, vil opleve færre frustrationer og derfor vil være lettere at fastholde. Mange institutioner arbejder med porteføljer hvori de studerende skal beskrive deres opgaveløsning og faglige udvikling. Porteføljen bruges derefter som udgangspunkt for individuelt tilrettelagt faglig vejledning. Nogle steder fungerer porteføljeværktøjet også som en eksamensform.

Studieteknisk information og opkvalificering

Flere af indsatserne har til formål ved hjælp af kurser og informationsmateriale at støtte de studerende i at tage selvstændigt ansvar for deres studie og at sikre at de har de nødvendige studietekniske kompetencer. Grundtanken bag indsatserne er at gode studiekompetencer kan give de studerende gode oplevelser med at studere og dermed øge sandsynligheden for at de gennemfører uddannelsen med tilfredsstillende resultater. Kurserne kan omhandle informationsøgning, læse- og notatteknik, præsentationsteknik og eksamensteknik. Nogle steder er sådanne kurser obligatoriske, mens de andre steder er et tilbud.

Faglig støtte ud over faglig feedback fra underviseren

Endelig har en del institutioner etableret ekstra faglige tilbud for at støtte studerende som ønsker ekstra hjælp. Hensigten med studie- eller lektiecafeer er at der skal være et sted hvor de studerende kan få faglig støtte og hjælp. Nogle steder tilbyder institutionerne ressourcestærke studerende at fungere som hjælpeundervisere i studiecafeer på uddannelser. Der er også eksempler på ekstra ugentlige undervisningstimer i matematik eller andre fag som en del studerende har svært ved, for de studerende der ønsker det.

Eksempel: Skrive- og teoriværksted

På pædagoguddannelsen på professionshøjskolen University College Lillebælt udvikler man i samarbejde med VUC FYN Odense et "skrive- og teoriværksted" for studerende med særlige vanskeligheder. Hensigten er at støtte de studerende som oplever store vanskeligheder med at skrive større opgaver og bachelorprojekt.

3.6 De studerendes personlige trivsel

Personlige problemer hos de studerende er en væsentlig frafaldsårsag – dette er en udbredt opfattelse i sektoren, og det er også dokumenteret i undersøgelser blandt studerende og frafaldne studerende.

Institutionerne tilbyder forskellige former for rådgivning og støtte til studerende der oplever problemer af fx social, personlig og/eller økonomisk karakter. Disse indsatser henvender sig ofte særligt til frafaldstruede studerende, det vil sige studerende der er kommet bagud med studiearbejdet, har problemer med at samarbejde i en gruppe eller ikke møder op til undervisningen.

De mest udbredte typer af indsatser inden for dette område er samtaler, studievejledning, fraværregistrering og kurser i håndtering af eksamensangst, stresshåndtering og lignende.

17 ud af 18 institutioner har redegjort for indsatser (78 i alt) der har til formål at understøtte de studerendes trivsel.

3.6.1 Typer af indsatser

Samtaler

Mange indsatser består af samtaler hvis hovedfokus er de studerendes personlige trivsel. Samtalerne har forskellig karakter og bliver kaldt forskellige ting, fx trivselssamtaler eller coachsamtaler, hvoraf sidstnævnte er forholdsvis udbredte.

Det er forskelligt hvem der afholder samtalerne med de studerende, og hvornår i uddannelsesforløbet samtalerne ligger. Flere institutioner opererer med brug af en professionel coach, fx i form af en underviser der har gennemført en coachuddannelse. Det kan også være en uddannelsesleder der gennemfører samtalerne. Nogle samtaler er obligatoriske på et specifikt tidspunkt i uddannelsen, mens andre tilbydes på baggrund af de studerendes egne henvendelser eller opfordringer fra undervisere. I nogle tilfælde er der tale om deciderede forløb hos en coach.

Porteføljeeksamenen (se evt. afsnit 3.5) som har fokus på de studerendes faglige udvikling, kan i nogle tilfælde også fungere som en trivselssamtale hvor den studerende og underviseren taler om den studerendes personlige trivsel.

Derudover tilbyder nogle institutioner studerende med personlige problemer samtaleforløb hos en psykolog, fx gennem Studenterrådgivningen.

Eksempel: Studiecoach

På laborantuddannelsen på Professionshøjskolen Metropol har man etableret et tilbud om studiecoaching for at give de studerende individuel hjælp til at få løst de problemer/udfordringer der kan føre til frafald. Hjælpen gives i form af at den studerende tilknyttes en studiecoach der kan støtte den studerende gennem et målrettet fremtidsorienteret og handlingsorienteret forløb. Forløbet kan vare fra 5 timer til 30 timer pr. semester alt efter behov.

Studievejledning

Flere indsatser drejer sig om at give de studerende mulighed for at søge rådgivning i studievejledningen hvis de ikke trives på studiet, og mange institutioner sætter fokus på at professionalisere studievejledningen, fx gennem en professionalisering af procedurerne. Andre indsatser handler om at gøre studievejledningens tilbud mere synlige for de studerende så de ved hvilke tilbud der findes hvis de får brug for dem, eller om at gøre tilbuddene mere målrettede, fx ved at opdele og uddanne vejlederne afhængigt af om fokus er på faglig eller personlig rådgivning af de studerende.

Fraværsregistrering

Mange institutioner monitorerer de studerendes fravær og følger op på evt. stort fravær hos en studerende. Fraværsregistrering tager udgangspunkt i de studerendes fysiske tilstedeværelse på uddannelsen, og ifølge redegørelserne er denne tilstedeværelse en vigtig forudsætning for at de studerende trives fagligt og socialt og dermed fastholdes. Konkret fungerer fraværsregistreringen ofte ved at underviserne registrerer om de studerende møder op til undervisningen – evt. elektronisk.

Hvis en studerende er for meget væk fra undervisningen, tages der kontakt til den studerende. Det er særligt på grund af opfølgningen at vi har valgt at placere denne type indsats under hovedindsatsområdet *de studerendes personlige trivsel*.

Opfølgningen kan fx ske i form af et brev til den studerende hvor den studerende indkaldes/inviteres til en samtale med uddannelseslederen, studielederen eller studievejlederen. Samtalen giver den studerende mulighed for at få aftalt nogle rammer for det videre forløb, fx at få talt om personlige problemer som den studerende føler sig alene med, eller at få fastlagt en plan for hvordan svært fagligt stof kan indhentes.

Eksempel: Fraværsregistrering og opfølgning

På alle uddannelser på International Business Academy (IBA) på Erhvervsakademi Kolding registreres de studerendes fravær. Formålet er at opdage de studerende der er på forkert kurs i forhold til at kunne gennemføre uddannelsen. Hvis IBA ikke er bekendt med årsagen til det store fravær, bliver den studerende indkaldt til en samtale med en studievejleder for at give den studerende mulighed for at forklare årsagen til fraværet og hjælpe den studerende videre i uddannelsen. I tilfælde af at den studerende har svære personlige problemer, henvises vedkommende til professionel hjælp.

Kurser

En del indsatser omfatter kurser med fokus på de studerendes trivsel og tryghed. Indsatserne som også kan indebære elementer af studieteknisk opkvalificering, sigter mod at ruste de studerende til at præstere i situationer som kan virke ubehagelige for dem. Usikkerhed i forhold til at gå til eksamen eller holde oplæg for deres hold kan fx påvirke nogle studerendes personlige trivsel negativt. Nogle institutioner udbyder derfor kurser i målrettet håndtering af eksamensangst eller kurser som giver de studerende mulighed for at holde prøveoplæg før fremlæggelse i plenum. Der er også eksempler på kurser med eksplicit fokus på stresshåndtering.

3.7 Vidensopsamling

Dette hovedindsatsområde dækker over en række indsatser som har til formål at tilvejebringe viden om frafald og fastholdelsesindsatser. Formålet med at indsamle og generere viden om frafald kan være at institutionerne får mulighed for at tilpasse deres fastholdelsesindsatser på baggrund af erfaringer og viden.

Nogle af disse indsatser har fokus på at undersøge frafaldsårsager systematisk og konkret på den enkelte institution eller uddannelse. Der er også institutioner som har beskrevet indsatser med det formål at udarbejde en fælles fastholdelsesstrategi eller at formidle lokale tiltag på enkelte uddannelser til andre dele af institutionen.

Nogle af indsatserne i denne kategori handler om at kortlægge og koordinere de indsatser der foregår på institutionen. Andre indsatser handler om at lægge en overordnet strategi for institutionens arbejde med fastholdelse eller om at fokusere på enkelte elementer i fastholdelsesarbejdet, fx studievejlederfunktionen eller studiemiljøet. Fælles for indsatserne er at de i første omgang har til formål at indsamle viden eller at bruge den viden institutionen har, til at kunne lægge en strategi for fastholdelsesarbejdet eller dele af det.

12 ud af 18 institutioner har redegjort for initiativer (24 i alt) inden for dette område.

3.7.1 Typer af indsatser

Fastholdelsesstrategi og samlede indsatser fokuseret på frafald

Udarbejdelse af en fastholdelses- og rekrutteringsstrategi for hele institutionen er et eksempel på en indsats inden for *vidensopsamling*. En fælles strategi betyder at fastholdelse bliver defineret som et indsatsområde for institutionen, og at det er beskrevet hvilke mål og retningslinjer der er for fastholdelsesarbejdet.

Ud over strategiarbejde er der eksempler på projekter på institutionsniveau som har fokus på at indsamle viden om frafaldsårsager og om hvilke tiltag der virker, og hvilke der ikke virker, på tværs af uddannelser. En del af et sådant projekt kan være at kortlægge de fastholdelsesindsatser der foregår på institutionen, og derved skabe et overblik som kan give både viden, inspiration og anledning til koordinering af indsatser der ligner hinanden. Det har man fx gjort på Professionshøjskolen Metropol. Samme formål kan opfyldes ved at udarbejde en afrapportering om fx krav til udvikling af studiekompetencer eller studieudviklende samtaler på tværs af en institutions uddannelser.

Kortlægningen indeholder også eksempler på strategier for fastholdelse på andre niveauer end institutionsniveau. Det gælder fx en strategi for de samtaler man gennemfører med de studerende i løbet af deres studietid, eller en samlet informationsplan hvori den viden der allerede findes om uddannelsen, systematiseres og synliggøres for de studerende.

Eksempel: Sammen kan du gennemføre

På University College Nordjylland har man iværksat et projekt med titlen Sammen kan du gennemføre på sygeplejerskeuddannelsen. Projektet undersøger hvordan frafald på uddannelsen kan forebygges, og omfatter blandt andet fokusgrupper og udarbejdelse af et idékatalog. Projektet er udarbejdet i et tæt samarbejde mellem undervisere, vejledere fra klinisk praksis og studerende. Indsatsen har dannet baggrund for institutionens efterfølgende arbejde med fastholdelse på uddannelsen.

Frafaldsundersøgelser mv.

Undersøgelser af frafald, herunder undersøgelser af hvorfor de studerende falder fra, er en anden type indsats som institutionerne har redegjort for. Frafaldsundersøgelser kan fx være baseret på kvantitative og kvalitative data fra spørgeskemaer blandt studerende der er faldet fra.

Ud over deciderede frafaldsundersøgelser omfatter denne indsatstype også andre metoder til at indsamle viden, herunder et system til at indsamle og formidle studieadministrativ, kvantitativ in-

formation om frafald til de forskellige ledelsesniveauer på institutionen hvert halve år så de kan følge op på udviklingen og evt. identificere nye indsatsområder. Da studiemiljøet er en væsentlig faktor i fastholdelsen af de studerende, har flere institutioner iværksat indsatser hvor de samler op på viden om studiemiljøet og om hvordan det kan udvikles, fx ved afholdelse af fokusgruppe-interview med studerende.

Eksempel: Værktøj til måling af studiemiljø

På Ingeniørhøjskolen i Aarhus har man udviklet et forskningsbaseret værktøj til at måle blandt andet ressourcer og problemområder i studiemiljøet, forudsætninger for de studerendes kompetenceudvikling, individuelle præstationsmønstre, coping, stresshåndtering, undervisningens kvalitet, studieklimaet og de studerendes trivsel, herunder sundhedsadfærd. Målingen gennemføres blandt alle studerende fra 2. til 6. semester. Analysen af resultaterne danner baggrund for en dialog om fremtidige indsatser

Inddragelse af underviserne og andre ressourcepersoner

Vidensopsamling rummer også indsatser som har til formål at sprede viden om frafald blandt underviserne så de bliver opmærksomme på at fastholdelse af de studerende er en løbende opgave som de som undervisere spiller en central rolle i. En anden type indsats som inddrager underviserens viden, er et projekt hvor undervisere på den samme uddannelse, men på forskellige institutioner samles for at drøfte hvordan uddannelsens faglige indhold kan styrkes og dermed være med til at fastholde de studerende. Tværgående arbejdsgrupper og projekter med fokus på fx studievejlederfunktionen, inddragelse af de studerende, praktik etc. er også måder hvorpå institutionerne indsamler og udvikler viden der kan bruges til at målrette og effektivisere fastholdelsesindsatserne.

3.8 Opsamling og anbefalinger

Ovenstående beskrivelse af institutionernes fastholdelsesindsatser viser bredden af institutionernes fastholdelsesarbejde, og den viser at institutionerne gennemfører indsatser på mange forskellige områder. De forskellige typer af indsatser er udtryk for en vifte af muligheder for at arbejde med fastholdelse alt efter hvilke frafaldsårsager institutionerne oplever som afgørende på de enkelte uddannelser.

De fleste institutioner gennemfører indsatser inden for næsten alle hovedindsatsområder. Mellem 16 og 18 ud af de i alt 18 institutioner gennemfører indsatser inden for de første seks hovedindsatsområder. Det sidste hovedindsatsområde, *vidensopsamling*, har færre institutioner (12) redgjort for indsatser inden for. Men som nævnt i indledningen til kapitlet blev dette hovedindsats-

område først defineret efter modtagelsen af data, og EVA havde ikke i redegørelsesskabelonen gjort institutionerne opmærksomme på at sådanne indsatser også kunne defineres som fastholdelsesindsatser. Hvis skabelonen havde nævnt denne type indsatser som eksempel på fastholdelsesindsatser, ville der måske have været flere institutioner der havde redegjort for denne type indsatser.

Inden for hovedindsatsområdet *vidensopsamling* ser vi også eksempler på at institutionerne gennemfører undersøgelser af frafaldet på specifikke uddannelser. Frafaldsundersøgelser er et godt udgangspunkt for at vælge hvilke indsatsområder man skal fokusere på, og hvilke fastholdelsesindsatser der vil være relevante. Derfor anbefaler EVA at institutionerne baserer deres indsatser på konkrete afdækninger af årsagerne til frafald på uddannelserne. Det kan fx være i form af spørgeskemaundersøgelser, interview med de studerende. Se evt. også EVA's publikation om frafaldsundersøgelser på professionshøjskolerne for at få inspiration til gennemførelse af frafaldsundersøgelser – jf. appendiks B.

Resultaterne af frafaldsundersøgelser kan give viden om årsagerne til frafald og danne grundlag for at iværksætte fastholdelsesindsatser, men der kan også være andre grunde til at iværksætte indsatser. I det næste kapitel ser vi på hvilke faktorer der, ud over frafaldsårsager og -undersøgelser, motiverer iværksættelsen af fastholdelsesindsatser.

4 Formål med fastholdelsesindsatser

Dette kapitel illustrerer med eksempler fra caseundersøgelsen hvordan også andre faktorer end de frafaldsårsager som institutionerne analyserer sig frem til, kan få betydning for valget af fastholdelsesindsatser på de enkelte uddannelser.

Analysen viser at faktorer som økonomi, institutionelle fusionsprocesser og værdier hos ledelse og undervisere kan have lige så stor betydning for valget af indsatser som viden om frafaldsårsager. Der er dermed ikke nødvendigvis en entydig sammenhæng mellem en analyse af årsagerne til frafald og valget af fastholdelsesindsatser. Der er flere rationaler i spil.

Kapitlet giver i de to første afsnit eksempler på forskellige faktorer der har vist sig at være betydningsfulde for valget af indsatser på caseuddannelserne.

Kapitlet munder ud i en opsamlende diskussion af hvordan bevidsthed om hvorfor en indsats sættes i gang, kan danne grundlag for at opstille dækkende mål for indsatsen. EVA kommer på baggrund af diskussionen med nogle overordnede anbefalinger om at fastlægge mål for fastholdelsesindsatser.

4.1 Betydningen af forskellige faktorer

Under casebesøgene beskrev ledelse og undervisere hvilke frafaldsårsager og -problemer de iværksatte indsatser skulle modvirke, og hvad der var formålet med at gennemføre dem – altså deres forståelser af årsag og virkning. Ledelse og undervisere beskrev dog ikke bare hvilke frafaldsårsager man ville imødegå med indsatsen, men i høj grad også hvad der derudover havde haft betydning for beslutningen om at iværksætte indsatserne.

I det følgende præsenterer vi eksempler på forskellige faktorer der har haft betydning for hvilke konkrete indsatser caseuddannelserne har valgt at iværksætte, blandt andet en øgning i antallet af studerende, lokaløkonomiske hensyn og lovkrav.

4.1.1 Praktikpladser til et større antal studerende

I 2009 iværksatte radiografuddannelsen på Professionshøjskolen Metropol projektet *Uddannelsesstart i klinisk modul* som gav de studerende mulighed for at vælge om de ville starte uddannelsesforløbet med et praktikophold på en radiografklinik eller med et teorimodul. Under casebesøget beskrev uddannelseslederen og underviserne at formålet med at indføre valgfriheden var at øge fastholdelsesgraden på uddannelsen ved at tilgodese de studerendes forskellige læringsstile. Derudover var formålet med projektet at give de studerende en forståelse af de praktiske opgaver inden for professionen tidligt i uddannelsen.

Antagelsen var at nogle studerende ville have mest gavn af tidligt at se hvordan en radiograf arbejder i praksis for at have motivationen og forståelsen til at gennemføre de teoretiske og tekniske elementer i uddannelsen. Uddannelseslederen og projektlederen for indsatsen vurderede at de studerende som gennemførte et klinikophold i starten af uddannelsesforløbet, opnåede afklaring og dermed øget motivation for at gennemføre uddannelsen, mens andre studerende ville føle sig mere sikre ved at starte med en teoretisk indføring før praktikken. Med indsatsen gav man forskellige muligheder til forskellige studerende.

Denne forståelse af frafaldsårsager og hypotesen om virkningen af indsatsen var altså ét rationale for at opstarte indsatsen. Et andet rationale var udfordringerne med at skaffe praktikpladser til de store årgange.

Uddannelsen som tidligere havde ligget i Herlev under Sygepleje- og Radiografskolen var ca. et år forinden blevet fusioneret med en række andre uddannelser i hovedstadsområdet til det vi i dag kender som Professionshøjskolen Metropol. Forud for det havde uddannelsen fået en ny studieordning som ændrede uddannelsens struktur fra at være semesterbaseret til modulopbygget. Parallelt med dette var optaget af studerende over nogle år reelt øget, fordi uddannelsen på grund af et mere kvalificeret ansøgerfelt optog hele den tilladte kvote af studerende. Derfor befandt radiografuddannelsen sig i en situation hvor det var svært at finde praktikpladser hvis alle studerende skulle i praktik samtidig og hvor den nye modulstruktur gav mulighed for at placere praktikken mere fleksibelt. Indsatsen løste dermed et praktisk og tilrettelæggelsesmæssigt problem, idet den gruppe af studerende der startede ved hvert forårs- og efterårsoptag nu kunne opdeles i to ca. lige store halvdele som kom i praktik forskudt i forhold til hinanden.

Indsatsen med valgfrihed i forbindelse med praktiktidspunktet har dermed mere end et rationale. For uddannelseslederen, projektlederen og underviserne er formålet både at øge fastholdelsesgraden og at sikre praktikpladser.

4.1.2 Økonomiske hensyn på uddannelsen

På datamatikeruddannelsen på KEA har man udviklet et elektronisk redskab til fraværsregistrering. Underviserne registrerer de studerendes tilstedeværelse i de forskellige undervisningstimer via dette system. Systemet er forholdsvis nyt, men på uddannelsen har man tidligere brugt håndskrevne registreringer der derefter skulle tages ind i et system.

I praksis går indsatsen ud på at hver underviser registrerer den studerendes tilstedeværelse og indberetter registreringerne til en administrativ medarbejder som én gang månedligt udtrækker statistiske oplysninger om den enkelte studerende. Hvis en studerende ikke møder op til undervisningen i tilstrækkeligt omfang, vil en administrativ medarbejder kontakte den studerende pr. telefon og spørge hvordan han/hun har det, og hvorfor han/hun ikke møder op til undervisningen.

Hvis denne kontakt mislykkes, eller hvis den studerende fortsat har for stort fravær, sender den administrative medarbejder den studerende en skriftlig invitation til en samtale med uddannelseslederen. Under samtalen som finder sted hurtigst muligt, taler uddannelseslederen med den studerende om årsagen til fraværet og henviser til relevante støttetilbud, fx lektiecafé eller studievejledning på uddannelsesstedet. Uddannelseslederen kan også give mere personlige råd om hvad den studerende kan gøre for at komme til at trives bedre fagligt og socialt på uddannelsen. Den endelige konsekvens af at en studerende ikke reagerer på henvendelserne, er et brev der informerer den studerende om at uddannelsesstedet vil betragte ham eller hende som udmeldt hvis det ikke hører andet.

Under besøget blev det klart at en del af baggrunden for at iværksætte den systematiserede fraværsregistrering er en formodning hos uddannelseslederen, vejledere og undervisere om at de studerende der ikke møder op til undervisningen, ikke vil kunne klare de faglige udfordringer på uddannelsen. Datamatikeruddannelsen er fagligt krævende med flere krævende fag som programmering og systemudvikling og er af samme grund et semester længere end de fleste andre erhvervsakademiuddannelser.

Derudover forklarede uddannelseslederen at grundtanken på uddannelsen er at man ikke kan hjælpe en studerende der ikke er til stede på uddannelsesstedet. Når først den studerende er til stede, kan han eller hun benytte de tilbud der ellers eksisterer, fx uddannelsens tutorordning, lektiecafé og studievejledning. Justeringer i pædagogik og tilrettelæggelse med henblik på at forbedre uddannelsens kvalitet kan også kun komme studerende der er til stede på uddannelsesstedet, til gode.

Det blev desuden klart under besøget at en af grundene til at opstarte indsatsen var at det ikke kan betale sig for uddannelsen at have studerende som er inaktive og ikke består eksaminer. Hos

uddannelseslederen, den administrative medarbejder og underviserne var holdningen at studerende der har valgt forkert eller ikke kan gennemføre uddannelsen, skal udmeldes hurtigt og vejledes til at komme videre til andre relevante tilbud. Det skyldes både at det er spild af den studerendes tid at fortsætte, og at det ikke kan svare sig økonomisk for uddannelsen at have studerende der ikke er studieaktive.

Man kan sige at et af formålene for caseuddannelsen er at reducere afbrudstiden, det vil sige den tid der går fra en studerende starter på en uddannelse, og til den studerende udmeldes (Pilegaard mfl. 2010). Den studerende kan reelt stå over for et valg af hvad han eller hun ønsker at gøre nu, og kan tage imod vejledning om evt. omvalg af uddannelse eller om at komme videre i beskæftigelse hvis han eller hun hellere vil det.

På længere sigt er det også tanken at fraværstatistikkerne skal kunne bruges som datagrundlag for analyser af hvor i uddannelsen der er problemer. Fx vil man kunne sætte ind med særlig pædagogisk opmærksomhed hvis der viser sig at være et stort fravær i specifikke fag.

Indsatsen med fraværregistrering har dermed flere formål: for det første at sikre at de studerende møder op til undervisningen og dermed får gavn af den faglige, pædagogiske og sociale støtte som uddannelsen tilbyder, og for det andet at sikre at studerende som ikke er studieaktive, kommer videre til andre uddannelses- eller jobtilbud og ikke er en økonomisk belastning for uddannelsen. Derudover vil data fra fraværregistreringen kunne bruges til at monitorere frafald og til at iværksætte andre indsatser.

4.1.3 Krav om specialpædagogisk støtte

Indtil for nylig har pædagoguddannelsen i Horsens på VIA University College (VIA) været placeret i den lille by Gedved ca. 10 km uden for Horsens. I Gedved lå pædagoguddannelsen på et gammelt seminarium sammen med den pædagogiske assistent-uddannelse (PAU). Det betød blandt andet at pædagoguddannelsen kunne rekruttere studerende der havde gennemført den pædagogiske assistent-uddannelse, og at flere af underviserne var tilknyttet begge uddannelser. I sensommeren 2011, det vil sige efter at casebesøget fandt sted, er både pædagoguddannelsen og den pædagogiske assistent-uddannelse flyttet til Horsens hvor de er placeret sammen med de øvrige uddannelser som VIA udbyder på Campus Horsens.

Under casebesøget fortalte uddannelseslederen, uddannelseskoordinatoren og en underviser blandt andet om indsats *Sprogligt værksted* som blev iværksat på pædagoguddannelsen for ca. fem år siden som et tilbud til ordblinde studerende eller studerende med lettere skrive- eller læsevanskeligheder. Værkstedet som også er et tilbud til studerende på den pædagogiske assistent-uddannelse, giver tilbud om testning for ordblindhed og evt. støtte til at ansøge om hjælpemidler og om konkret hjælp til de skriftlige opgaver på uddannelsen.

Underviseren som havde særligt ansvar for det sproglige værksted, og de andre deltagere i interviewet fortalte om det fastholdende potentiale i indsatsen. Det drejede sig om at ordblinde og studerende med sproglige udfordringer, det vil sige studerende med dansk som andetsprog eller studerende der havde særligt svært ved skriftlige opgaver eller læsning af svær tekst, blev opmuntret og støttet gennem et tilbud om hjælp til deres særlige udfordringer. Uddannelseslederen og underviseren anførte at 7 % af den danske befolkning er ordblinde i højere eller mindre grad, og ifølge dem er der potentielt en lidt større andel på et uddannelsessted som ikke er placeret i en storby. Det betød for dem at en indsats for ordblinde ville øge fastholdelsen på uddannelsen. Desuden lagde uddannelseslederen og underviseren vægt på symbolværdien i at have et tilbud til ordblinde, idet det viser en evne til anerkendelse og en rummelighed som de pædagogstuderende også skal besidde når de senere skal arbejde med faget.

I løbet af interviewet blev et andet medvirkende rationale til opstarten af det sproglige værksted klart. En del af baggrunden var at der forud for opstarten af indsatsen var indført et krav om at uddannelsesstedet i forbindelse med udbuddet af den pædagogiske assistent-uddannelse skulle tilbyde specialpædagogisk støtte. Indsatsen var dermed også med til at opfylde dette krav. Uddannelseslederen og underviseren oplevede at der var en merværdi i også at målrette tilbuddet til de pædagogstuderende fordi det betød at ordblinde studerende fik bedre mulighed for at gennemføre en videregående uddannelse.

4.2 Betydningen af værdier hos undervisere og ledelse

De tre ovenstående eksempler viser at der foruden den viden om frafaldsårsager institutionerne har på de enkelte uddannelser, også kan være en række andre faktorer der i højere eller mindre grad har indflydelse på at indsatsen bliver sat i værk.

På alle fire caseuddannelser så vi desuden at lokale værdier hos ledelse og undervisere havde betydning, særligt for indsatser vedrørende *relationer mellem undervisere og studerende* og for indsatser vedrørende *de studerendes personlige trivsel*.

4.2.1 En lille uddannelse på en stor institution

På radiografuddannelsen på Metropol gennemføres en indsats som går ud på at alle studerende får tilbud om en eller flere trivselssamtaler i løbet af uddannelsen. Gennemførelsen af trivselssamtalerne er fordelt på flere undervisere. Hvis den studerende tager imod tilbuddet, gennemføres den første samtale i starten af uddannelsen typisk af en underviser som har den studerende i et fag, eller af kontaktlæreren for det hold den studerende går på. Samtalerne gennemføres ud fra en spørgeramme, og underviseren der skal gennemføre samtalen instrueres i at spørge om hvad den studerende tænker, frem for hvad den studerende gør. Rammen indeholder fx spørgsmål

som "Hvordan oplever du at være radiografstuderende?" og "Hvordan oplever du det sociale liv i klassen?"

Under besøget understregede den underviser der havde været med til at opstarte trivselssamtalerne, at det i gennemførelsen af samtalerne er meget vigtigt at underviseren tager udgangspunkt i den studerendes oplevelse af sin aktuelle situation og den studerendes lyst til at fortælle. Derudover kan underviserne henvise til de relevante tilbud om støtte og vejledning der findes i regi af Professionshøjskolen Metropol, fx studievejledning.

Baggrunden for indsatsen i forbindelse med fastholdelse var ifølge underviserne følgende:

Det at man bliver set, har utroligt stor betydning for et menneske. Om man trives, har også stor betydning for at man har lyst til at møde op på studiet.

Hensigten med indsatsen var dermed at give de studerende opmærksomhed og anerkendelse og på den måde understøtte de studerendes trivsel.

Ideen til trivselssamtalerne opstod i 2007 – altså lige før uddannelsen skulle flytte og blev en del af Professionshøjskolen Metropol som beskrevet i afsnit 4.1.2.

I løbet af interviewet beskrev uddannelseslederen og underviserne at det var vigtigt for dem at uddannelsen opfattes som en lille uddannelse til trods for at den er blevet en del af Professionshøjskolen Metropol. Som koordinatoren for trivselssamtalerne beskriver det:

Vi er (...) på en kæmpestor campus, men det betyder jo ikke at vi er en kæmpe uddannelse. Man kan altid få et svar når man kommer ind til os. Vi vil gerne holde fast i at selvom vi er på store Metropol, så vil vi gerne være en lille uddannelse med nærhed for den enkelte studerende.

Citatet beskriver at det er vigtigt for koordinatoren at bibeholde nogle af de værdier som hun forbinder med at være på en mindre uddannelse – at der ikke er så langt mellem den studerende og underviserne, og at man som studerende altid kan få fat på en underviser.

Måden trivselssamtalerne gennemføres på, understøtter dermed et ønske hos uddannelseslederen og undervisere om at skabe nærhed mellem undervisere og studerende og på den måde skabe en lille uddannelse.

Bag valget af indsatsen ligger dermed ikke bare en erkendelse af at relationerne mellem undervisere og studerende har betydning for fastholdelsen, men også nogle vigtige værdimæssige overvejelser hos ledelse og undervisere.

4.2.2 Fraværsmonitorering som indgang til opmærksomhed og dialog

Som beskrevet i afsnit 4.1.2 har datamatikeruddannelsen på KEA et elektronisk fraværsregistreringssystem som blandt andet er sat i værk på baggrund af at uddannelsen er så fagligt krævende for de studerende at deres tilstedeværelse er nødvendig, og på baggrund af ledelsens ønske om at minimere afbrudstiden for studerende som ikke er aktive på uddannelsen. Indsatsen består blandt andet i at den administrative medarbejder ringer til studerende med for stort fravær, evt. efterfulgt af en samtale med uddannelseslederen eller endelig udmeldelse af den studerende.

Interessen for de enkelte studerende var vigtig for uddannelseslederen, underviserne og den administrative medarbejder. Fx gav de flere gange udtryk for at den primære fordel ved fraværsregistreringssystemet var opfølgningen hvor enten underviserne eller den administrative medarbejder og uddannelseslederen viste en interesse for den enkelte studerendes trivsel og grunde til ikke at deltage i undervisningen. Samtidig havde de forståelse for at nogle af de studerende er introverte og har sociale udfordringer. Disse studerende har brug for særlig hjælp til at gennemføre studiet, ikke bare i forbindelse med de fagligt udfordrende dele, men også i form af opmærksomhed og opfordringer til at deltage i sociale arrangementer. Med henvisning til ønsket om at vise alle studerende opmærksomhed fremhævede uddannelseslederen den administrative medarbejders personlige kompetencer i at udvise reel interesse for de studerende.

Derudover beskrev en underviser at fraværsregistreringerne giver hende mulighed for løbende at følge de studerende og tage hånd om dem som ikke har været til undervisning i en periode. Fraværsregistreringen indgår på den måde i underviserens daglige opgave med at holde løbende kontakt til de studerende og sikre at de trives.

Ligeledes så den administrative medarbejder fraværsregistreringerne som et redskab til at få de ofte lidt tillukkede studerende i tale. Som hun udtrykte det:

Vi er nødt til at have et fundament, et redskab at gå ud fra, når vi skal tale med de studerende.

På den måde tages der på uddannelsen hensyn til de studerende som er socialt usikre, og der er et ønske om at yde omsorg og udvise opmærksomhed. Fraværsregistreringen blev derfor også en indgang til at hjælpe og følge udsatte studerende. KEA's indsats var dermed også motiveret af omsorg for de studerende.

4.2.3 Fokus på nærhed og tilstedeværelse

På UCN oplevede man i 2007 et så stort frafald på markedsføringsøkonomuddannelsen i løbet af det første år at to hold måtte lægges sammen. Den udvikling var studielederen og underviserne langt fra tilfredse med, og de besluttede derfor at iværksætte en række indsatser som samlet set skulle øge fastholdelsesgraden ved at sikre at de studerende oplevede en tæt kontakt til underviserne. Indsatserne var: kontaktlærerordning, teammøder og porteføljeeksamen.

Siden 2008 er hvert hold blevet tilknyttet en kontaktlærer som de studerende kan henvende sig til hvis de har spørgsmål om trivsel. Det kan dreje sig om både problemer med manglende trivsel på uddannelsen, fx i forbindelse med gruppearbejde, og mere personlige problemer.

Målet er at kontaktlærerordningen skal sætte større fokus på den enkelte studerende. Kontaktlæreren afholder desuden hver måned et møde med alle studerende hvor små og store spørgsmål kan diskuteres, og hvor underviseren giver generel information om fx eksamen.

Studielederen og underviserne arbejder tæt sammen i et team. De afholder møder hver måned hvor de deler erfaringer fra undervisningen af de forskellige hold. Her kan de fx drøfte problemer på hold- eller individplan. Teammøderne lægges i umiddelbar forlængelse af klassemøderne så de studerendes tilbagemeldinger bringes hurtigt videre, og der følges hurtigt op.

Året efter at kontaktlærerordningen trådte i kraft, blev porteføljeeksamenen indført. Den består af en mundtlig samtale med fokus på den studerendes faglige udvikling såvel som personlige trivsel.

Under besøget lagde underviserne og studielederen vægt på at de nævnte indsatser først og fremmest blev sat i værk med udgangspunkt i et ønske om at få holdene til at fungere godt – ud fra en antagelse om at frafald er mindre sandsynligt på velfungerende hold, og at det er en væsentlig faktor at de studerende oplever en tæt kontakt med underviserne.

Underviserne og studielederen gav også udtryk for at indsatserne for dem handler om fastholdelse, men også om at skabe et godt arbejds- og studiemiljø for undervisere og studerende.

Underviserne og studielederen ville gerne skabe en kultur præget af nærvær og tilgængelighed hvor de studerende er klar over at de er velkomne til at tage kontakt til studielederen og underviserne. En underviser der er blevet ansat efter at kontaktlærerordningen og teammøderne blev indført, beskriver hvordan hun har oplevet indsatserne:

Den ide der blev skabt i 2008 [kontaktlærerordning og teammøder], gør at der bliver skabt en kultur. De nye [undervisere] der kommer ind, bliver en del af den kultur der gør at man

altid har tid til de studerende. Det er min pligt at sikre at de studerende oplever kontakten. Det er en del af kulturen at man skal tage hånd om de studerende. Man kommer lynhurtigt ind i det fordi man oplever det hele tiden.

Kontaktlærerordningen, teammøderne og porteføljeeksamenen er en del af indsatsen for at skabe denne kultur. Dertil kommer at studielederen og underviserne italesætter nærvær og tilgængelighed som værdier og mål i det daglige og i det fremadrettede strategiske arbejde. Kulturen understøttes praktisk af at studielederens og underviserens kontorer fysisk er placeret tæt på hvor de studerende færdes når de går til undervisning, og dørene er åbne i både bogstavelig og overført betydning. En underviser siger:

Vores dør er altid åben medmindre der er noget vi skal læse. De studerende går til dem som de har en god kemi med. De bruger os på kryds og tværs.

Studielederen og underviserne gav desuden udtryk for at de gradvist var blevet mere opmærksomme på de studerendes behov for både faglig og personlig trivsel, hvilket bekræftede dem i deres prioritering af en tæt kontakt til de studerende både i undervisningen, uden for undervisningen og til eksamen.

Eksemplet viser at motivationen for at sætte indsatsen i gang ikke kun var begrundet i det store, konkrete frafald som der havde været på uddannelsen. En del af formålet med indsatsen var også at skabe velfungerende hold på uddannelsen og et godt studie- og arbejdsmiljø præget af nærvær og tilgængelighed.

4.2.4 Etisk forpligtelse til at hjælpe studerende i krise

For ca. fire år siden foretog pædagoguddannelsen i Horsens på VIA en afdækning af frafaldsårsager. En af årsagerne var, som uddannelseslederen beskrev det, at de studerende havde "ondt i livet", det vil sige at nogle af de studerende faldt fra på grund af personlige problemer.

De sidste tre år har der til pædagoguddannelsen været tilknyttet en psykolog fra Studenterrådgivningen som var fysisk til stede en arbejdsdag hver 14. dag på uddannelsen i Gedved hvor uddannelsen som nævnt har været placeret indtil for nylig. Formålet er at de studerende på pædagoguddannelsen skal kunne modtage psykologrådgivning på uddannelsesstedet frem for at skulle tage ind til Studenterrådgivningens afdeling i Aarhus.

Studenterrådgivningen tilbyder social, psykologisk og psykiatrisk rådgivning og vejledning til studerende på videregående uddannelser. Ud over at tilbyde de studerende psykologhjælp på uddannelsesstedet kan den tilknyttede psykolog henvise studerende til gruppetilbud i regi af Stu-

denterrådgivningens øvrige tilbud, herunder eksamensangstgrupper, og om nødvendigt sende de studerende videre til behandling i regi af det offentlige behandlingssystem.

Der var især to aspekter der var vigtige for uddannelseskoordinatoren og den underviser der deltog i interviewet. Det ene var at selvom pædagoguddannelsen fysisk er placeret et stykke fra de store universitetsbyer, skal de studerende have adgang til de samme tilbud som pædagogstuderende der læser i byen. Det andet var at de pædagogstuderende ofte kommer i kontakt med deres egne personlige problemer i undervisningen, enten i uddannelsens praktikforløb eller i de teoretiske dele af uddannelsen. Uddannelseslederen og underviserne beskrev at mange af de studerende der går på uddannelsen, har haft problemer i barndommen eller ungdommen, fx en svær opvækst. Det betyder at de ofte vil blive personligt berørt i løbet af uddannelsen, idet de bliver konfronteret med teori og praksis om børn og unges trivsel og vanskeligheder. Det kan medføre en krise som i nogle tilfælde kræver professionel hjælp for at undgå frafald. Som uddannelseslederen beskrev det:

En uddannelse som denne her rykker ved ens tilgang til livet, og derfor har man også brug for at blive støttet lidt.

Uddannelseslederen og underviserne havde også et ønske om at hjælpe de studerende med at komme igennem personlige kriser på den bedst mulige måde. Det så de som værende gavnligt for fastholdelsen. Samtidig følte de en etisk forpligtelse til at sørge for at studerende og dimitterende havde haft mulighed for at bearbejde evt. personlige problemer før de skulle arbejde inden for professionen.

Som beskrevet i afsnit 4.1.3 gennemfører pædagoguddannelsen i Horsens på VIA også en indsats med et sprogligt værktød som støtte til ordblinde og studerende med læse-/skrivevanskeligheder. Dette tilbud så uddannelseslederen og underviserne også som en vigtig personlig støtte til stressede og usikre studerende. Som den underviser der havde ansvar for værktødet, beskrev det:

Nogle gange er der også nogle samtaler som måske ikke passer på sprogligt værktød, men så kan jeg nogle gange henvise videre, men nogle gange også snakke om hvad det er der gør ondt i livet, så man kan få selvtillid til at stille sig op og holde et oplæg (...). Nogle gange fungerer det som en ventil når man er ved at bukke under for stress, evt. i forbindelse med eksamen.

Også tilbuddet om det sproglige værktød bidrager altså til at indfri det behov for personlig støtte som uddannelseslederen og underviserne lægger vægt på at opfylde for de studerende.

Selvom den frafaldsundersøgelse som caseuddannelsen gennemførte for ca. fire år siden, pegede på andre frafaldsårsager end personlige problemer hos de studerende, var det tydeligt at det også var vigtigt for uddannelseslederen og underviserne at tilbyde de studerende rum til at bearbejde svære personlige problemer. Ønsket om at give de studerende mulighed for at bearbejde personlige kriser blev altså en del af motivationen for at iværksætte indsatsen med psykologtilbud.

4.3 Opsamling og anbefalinger

I eksemplerne beskrevet i dette kapitel kan vi se at der har været flere rationaler i spil da caseuddannelserne valgte at iværksætte indsatserne.

Indsatser kan sættes i gang fordi en institution har analyseret specifikke frafaldsårsager og planlagt en målrettet indsats for at øge fastholdelsen, men eksemplerne viser at andre faktorer også kan spille ind. I caseuddannelserne har vi set økonomiske og praktiske hensyn, fusionsprocesser, studenteroptag, pædagogisk strategi, værdier etc. som formål der har spillet en selvstændig rolle for valget af indsatser. Nogle af eksemplerne viser at fastholdelsesindsatser også kan have andre formål end fastholdelse alene.

Det giver god mening at nogle fastholdelsesindsatser er sat i gang af flere årsager og tjener flere formål, da institutionerne jo ikke bare skal øge fastholdelsen på uddannelserne, men også løse en række grundlæggende opgaver med henblik på at skabe kvalitet i uddannelserne.

Netop fordi der ofte er flere formål med at iværksætte en indsats, anbefaler EVA at institutionerne analyserer hvilke formål det drejer sig om, og hvilke konkrete mål disse formål kan omsættes til for uddannelsesledere, undervisere etc. på uddannelserne. En sådan analyse kan blandt andet føre til en øget bevidsthed om og en forståelse af hvad der har indflydelse på indsatsen, og hvilke mål den er rettet mod. Analysen kan også give et mere afklaret udgangspunkt for indsatsen fordi den giver mulighed for at opstille dækkende mål og dermed optimere indsatsens virkning. Det at have opstillet mål for en indsats som omfatter alle de forskellige formål indsatsen har, giver mulighed for løbende at vurdere om indsatsen fortsat er rettet mod alle mål, eller om der opstår et behov for at supplere aktiviteterne med yderligere tiltag som sætter fokus på fx fastholdelse hvis denne del er blevet mindre betydningsfuld efterhånden som indsatsen udfolder sig.

At opstille dækkende mål betyder også at en indsats kan vurderes positivt selvom den ikke har resulteret i en øget fastholdelse, hvis den til gengæld har opfyldt andre formål som ledere og undervisere på uddannelsen betragter som betydningsfulde. Dermed giver et grundigt forarbejde med opstilling af dækkende mål for indsatsen et godt grundlag for at evaluere indsatsen efterhånden som den udfolder sig, og for at vurdere om indsatsen skal fortsætte i sin nuværende form, ændres, suppleres eller afvikles. Dette er temaet for næste kapitel.

5 Evaluering af indsatserne og opfølgning på deres virkning

Kapitel 4 beskrev hvordan lokale faktorer og omstændigheder kan påvirke valget af fastholdelsesindsatser på samme måde som kendskab til frafaldsårsager og viden om frafaldsmekanismer gør. Kapitlet mandede ud i en diskussion af vigtigheden af at fastsætte dækkende mål for fastholdelsesindsatserne for at opnå et godt grundlag for løbende at evaluere og styre indsatserne.

Dette kapitel beskæftiger sig med caseuddannelsernes arbejde med at evaluere indsatserne og følge op på resultaterne af dem – det vil sige den evaluering caseuddannelserne løbende gennemfører af indsatserne, og vurderingen af om indsatserne lever op til de fastsatte mål.

Kapitlet illustrerer hvordan og i hvilken grad man på de fire caseuddannelser arbejder med at evaluere virkningen af de anvendte indsatser, og sammenholder caseuddannelsernes egne vurderinger af indsatserne med en præsentation af udviklingen i frafaldet på caseuddannelserne.

Frafaldsudviklingen analyseres ud fra caseuddannelsernes egne oplysninger om antallet af indskrevne studerende ved semesterstart og semesterafslutning for alle semestre på uddannelserne i perioden 2007-2011. Talmaterialet og EVA's procentberegninger findes på EVA's hjemmeside – se appendiks A.

I kapitlet ser vi ud fra tallene for hver caseuddannelse på forskellen i antallet af indskrevne studerende ved følgende nedslagspunkter:

- I starten og slutningen af 1. semester som udtryk for ændringer i studenterbestanden i løbet af semesteret
- I slutningen af hhv. 1. og 2. semester og starten af hhv. 2. og 3. semester som udtryk for ændringer i bestanden ved overgangen mellem semestre
- I starten af det første semester og ved afslutningen af det sidste semester på uddannelsen som udtryk for ændringer i bestanden i løbet af hele uddannelsen. Dette kan kun gøres for de

fulde gennemløb af uddannelsen der indgår i perioden efterår 2007 til forår 2011 idet vi kun i de tilfælde har tal for bestanden for samtlige semestre i uddannelsen.

Da vi ikke følger de enkelte studerende (ved brug af cpr-numre), udgør analysen af ovenstående nedslagspunkter reelt set en analyse af ændringer i studenterbestanden over tid. Der er således ikke tale om en præcis analyse af frafaldet. Hvis antallet af studerende på en uddannelse i slutningen af 1. semester er uændret i starten af 2. semester, kan vi i princippet ikke være sikre på at der intet frafald har været. Nogle studerende kan være faldet fra, mens andre studerende kan være kommet til. Dog vil fald i bestanden oftest være et udtryk for frafald. Derfor bruger vi i analysen udviklingen i bestanden som en indikator for udviklingen i frafaldet.

Helt konkret bruger vi derfor termen frafald i dette kapitel til at referere til et fald i bestanden (i løbet af første semester, ved overgangen mellem 1. og 2. semester og mellem 2. og 3. semester og fra starten til slutningen af uddannelsen).

Det er endvidere vigtigt at bemærke at der kan være en tidsmæssig forsinkelse fra en studerende falder fra, til frafaldet registreres i institutionens administrative system. Det vil fx sige at en studerende kan have udmeldt sig af uddannelsen i løbet af 1. semester, men udmeldelsen registreres først i institutionens administrative system i starten af 2. semester. Hvis institutionerne ønsker at benytte en fremgangsmåde til at indikere udviklingen i frafaldet på uddannelsesniveau i stil med den der er anvendt i analysen her, bør udmeldelser fra studerende registreres i det administrative system så tæt som muligt på det tidspunkt hvor de studerende udmelder sig.

Derudover er der andre forbehold som gør det vanskeligt at drage entydige konklusioner ud fra tallene:

- Den periode vi har fået tal for, er for kort til med sikkerhed at kunne identificere tendenser over tid.
- Der er særlige usikkerheder forbundet med at konkludere at en positiv eller negativ frafalds-udvikling skyldes specifikke indsats. Sidstnævnte forbehold vil vi vende tilbage til efter gennemgangen af casene.

I kapitlet beskriver vi udviklingen i tallene og præsenterer tendenser og mønstre med ovennævnte forbehold in mente.

Gennemgangen fører frem til en opsamlende diskussion af hvilke udfordringer der kan være forbundet med at evaluere fastholdelsesindsatser og vurdere virkningen af en indsats.

Endelig diskuteres det hensigtsmæssige i at institutionerne arbejder systematisk med tilgængelige data om frafaldsudviklingen og løbende sammenholder dem med den oplevede virkning og de

mål der er opstillet for indsatsen. Diskussionen munder dermed ud i nogle overordnede anbefalinger til evaluering af fastholdelsesindsatser og opfølgning på virkningen af dem.

5.1 Radiografuddannelsen på Metropol

5.1.1 To forskellige tilgange til evaluering

Indsatsen om valgfrihed for nye studerende angående om de vil starte med praktik eller teori (som beskrevet i afsnit 4.1.1), blev opstartet med central finansiering fra Professionshøjskolen Metropol. Der blev i starten af projektet udarbejdet en projektansøgning, og en underviser blev udpeget til at være projektleder for projektet i 40 % af sin arbejdstid. Projektet var planlagt til at løbe over en årrække med devalueringer og –analyser undervejs.

Som et led i delrapporteringerne sammenlignede uddannelseslederen og projektlederen for indsatsen frafaldet og karaktererne blandt de studerende der havde haft mulighed for at vælge om de ville starte med praktik eller teori, med frafaldet og karaktererne blandt studerende fra to foregående hold som ikke havde haft den samme valgmulighed ved studiestart. Hypotesen var at de studerende som havde fået mulighed for selv at bestemme rækkefølgen af teori og praktik i deres uddannelse, havde haft mulighed for at følge deres egen læringsstil og derfor ville trives bedre fagligt på uddannelsen med øget gennemførelsesgrad og højere karakterer til følge.

Grundlaget for at evaluere indsatsen bestod dermed i at der forud for opstarten af indsatsen var udarbejdet forundersøgelser, opstillet mål for indsatsen og etableret en kontrolgruppe for indsatsen. Der var desuden afsat personaleresourcer til løbende at indsamle de nødvendige informationer til at følge og evaluere indsatsens resultater.

Den anden indsats som blev gennemført på uddannelsen – trivelsamtalerne (jf. afsnit 4.2.1) – var der ikke foretaget systematisk evaluering af på tidspunktet for EVA's besøg til trods for at indsatsen har været i brug siden 2007. Fornemmelsen hos uddannelseslederen og underviserne var at indsatsen er vigtig for de studerende ud fra den antagelse at de studerende har brug for at føle en nærhed til underviserne, men det lader til at den i høj grad også er fortsat på grund af de stærke værdier som uddannelseslederen og underviserne forbinder med den.

5.1.2 Frafaldsudviklingen set ud fra tallene

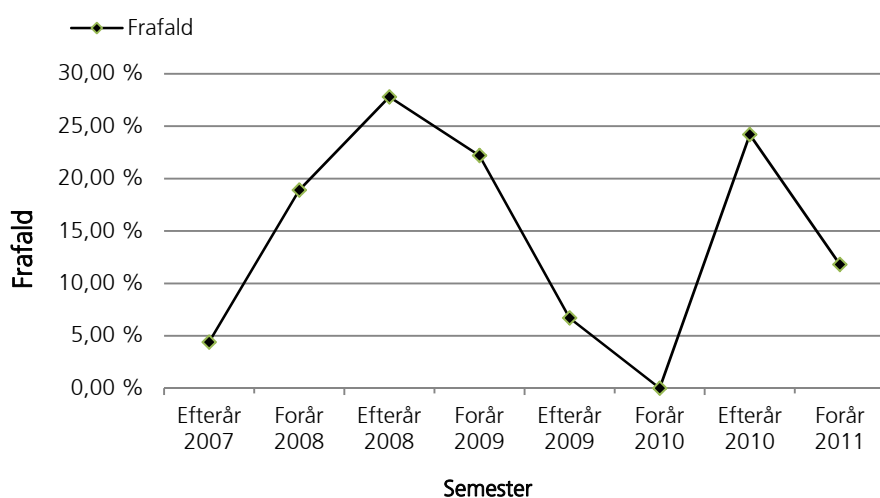
1. semester – stigning og fald i frafaldet

Udviklingen i frafaldet på 1. semester på radiografuddannelsen på Metropol har været svingende. Ved periodens start indikerer tallene at uddannelsen havde et forholdsvist lavt frafald. I efterårssemesteret 2007 var det 4 % (2 ud af 45) der faldt fra på uddannelsen inden 1. semester var af-

sluttet. I løbet af de følgende år steg frafaldet på 1. semester imidlertid til over 19 % (7 ud af 37) i forårssemesteret 2008 og til 28 % (10 ud af 36) i efterårssemesteret 2008. Frafaldet på 1. semester var altså steget forud for at indsatsen med valgfri start i praktik- eller teoriforløb blev iværksat (august 2009).

Derefter indikerer tallene en reduktion af frafaldet. Frafaldet reduceredes i forårssemesteret 2009 til 22 % (8 ud af 36) og i efterårssemesteret 2009 til 7 % (4 ud af 60), og det ramte 0 % (0 ud af 30) i forårssemesteret 2010. I forårssemesteret 2010 lykkedes det altså at opretholde det samme antal studerende som begyndte på 1. semester, ved afslutningen af 1. semester. I efterårssemesteret 2010 var frafaldet igen stort, idet 24 % (15 ud af 62) ikke gennemførte semesteret. Allerede i foråret 2011 var frafaldet dog igen reduceret til 12 % (4 ud af 34). Frafaldet ser altså ud til at være blevet reduceret i perioden efter at indsatserne blev iværksat, omend den positive tendens fik et knæk i efterårssemesteret 2010.

Figur 1
Frafald på 1. semester på radiografuddannelsen, Metropol

Bemærk de forbehold angående brug af tallene til at indikere frafaldsudviklingen som er nævnt i indledningen til kapitlet, herunder at tallene reelt set afspejler ændringer i bestanden af indskrevne studerende.

Minimalt frafald ved overgangene

Tallene tyder på at der i hele perioden har været et minimalt frafald ved overgangen mellem 1. og 2. semester. Der var dermed kun et tidspunkt i perioden (efterårssemesteret 2008) hvor der var færre studerende (to færre, svarende til 7 %) der begyndte på 2. semester, end det antal som

havde afsluttet 1. semester. Ellers har antallet af 2.-semester-studerende været lig med det antal der gennemførte det foregående semester.

Hvad angår overgangen mellem 2. og 3. semester, indikerer tallene at frafaldet reduceredes fra efterårssemesteret 2007 hvor det var på 11 % (4 ud af 17), til de følgende overgange mellem 2. og 3. semester i perioden hvor der var 0 % frafald ved overgangen. I det sidste semester i perioden (forårssemesteret 2011) faldt 1 studerende ud af 20 dog fra, svarende til 5 %. Stort set alle der gennemførte 2. semester, fortsatte altså på 3. semester.

Marginal reduktion af frafaldet på hele uddannelsen

Tallene indikerer at frafaldet på radiografuddannelsen blev reduceret marginalt. Fra at 44 % (20 ud af 45) af den årgang der påbegyndte uddannelsen i efteråret 2007 og planmæssigt skulle afslutte den i efteråret 2010, faldt fra, til at 43 % (16 ud af 37) af den årgang der påbegyndte uddannelsen i foråret 2008 og skulle have afsluttet den i forårssemesteret 2011, faldt fra. De studerende på begge disse to årgange havde dog gennemført 1. semester før indsatsen med valgfrihed for nye studerende med hensyn til om de ville starte med praktik eller teori blev indført. Indsatsen med trivselssamtaler startede i 2007, og begge årgange har dermed fået tilbud om trivselssamtaler i løbet af deres studiestart.

5.2 Datamatikeruddannelsen på KEA

5.2.1 Uformel monitorering frem for systematisk og afgrænset evaluering

På datamatikeruddannelsen på KEA indgår indsatsen med at registrere de studerendes tilstedeværelse og fravær (jf. afsnit 4.1.2 og 4.2.2) som opgaver på lige fod med andre opgaver i forbindelse med den daglige drift af indsatsen. Det fremgik på besøget at uddannelseslederen og medarbejdere ikke ser indsatsens opgaver som afgrænsede opgaver. Underviserne udfører dermed deres opgave med at registrere de studerendes tilstedeværelse i starten af timerne, og den administrative medarbejder udfører sine opgaver i forbindelse med indsatsen på lige fod med andre administrative opgaver.

På KEA var der ikke forud for indsatsen opstillet håndfaste mål for arbejdet med at registrere og følge op på fraværet, måske fordi indsatsen tilgodeså mange forskellige behov i organisationen, herunder ledelsens behov for information om fravær. Der foregår dog en uformel monitorering af indsatsens nytte fra især uddannelseslederens side, ligesom uddannelseslederen og sekretæren også monitorerer udviklingen i frafaldet i forbindelse med økonomistyringen af uddannelsen. Men der gennemføres ikke formelle evalueringer med inddragelse af undervisere, studerende eller andre interessenter.

5.2.2 Frafaldsudviklingen set ud fra tallene

Forbedring af udgangspunktet på 1. semester

Som tidligere nævnt er den periode vi har tal for, kortere for datamatikeruddannelsen på KEA, idet de første tal er fra efterårssemesteret 2009. Tallene indikerer at frafaldet på 1. semester i perioden er reduceret fra et udgangspunkt på 26 % (15 ud af 57) i efterårssemesteret 2009 til et mere stabilt niveau de tre efterfølgende semestre med 11 % (3 ud af 28) i forårssemesteret 2010, 6 % (3 ud af 49) i efterårssemesteret 2010 og 14 % (4 ud af 28) i forårssemesteret 2011.

Tendenser ved overgangene

På grund af den korte periode kan vi ikke se om der er sket en udvikling i frafaldet ved overgangen fra 1. til 2. semester eller ved overgangen fra 2. til 3. semester. Tallene indikerer dog at der i perioden slet ikke er noget frafald ved overgangene mellem semestre, det vil sige at det antal studerende der gennemfører hhv. 1. semester og 2. semester, svarer til det antal der begynder på det næste semester. I flere tilfælde er der endda en lille tilgang af studerende. Dette kan skyldes at de studerende der har forladt studiet efter 1. semester på tidligere årgange, vender tilbage efter en pause.

Frafaldet på hele uddannelsen

I den periode vi har tal for, er der ikke en hel årgang der gennemfører uddannelsen, og vi kan derfor ikke drage konklusioner om udviklingen i frafaldet på hele uddannelsen.

5.3 Markedsføringsøkonomuddannelsen på UCN

5.3.1 Løbende monitorering og systematisk opfølgning

På markedsføringsøkonomuddannelsen på UCN arbejder man med forskellige indsatser der tilsammen har som mål at øge fastholdelsen ved at skabe gode relationer mellem undervisere og studerende (jf. afsnit 4.2.3). Der er en kontaktlærer for hvert hold, underviserne og studielederen afholder jævnlige teammøder, og man har indført porteføljeeksamen.

Studielederen og underviserne har haft fokus på opstarts- og evalueringsfaserne i implementeringen og har foretaget en løbende opsamling på hvordan det gik med indsatserne. Dette har været med til at afgrænse og målrette indsatserne. Samtidig blev indsatserne en del af den daglige drift og kultur på uddannelsesstedet i og med at tilgængelighed og kommunikation er en del af studielederens og undervisernes fokus og et mål i deres og de studerendes dagligdag.

Evalueringerne af indsatserne foregår løbende på teammøder mellem studielederen og underviserne. Overordnet bliver indsatsens resultater målt i forhold til udviklingen i frafaldet på uddan-

nelsen, men de bliver også målt i forhold til i hvilken grad det lykkes at skabe en kultur af nærvær på uddannelsesstedet der præger dagligdagen og også indvirker på hvordan underviserne og studielederen løser undervisnings- og vejledningsopgaver generelt.

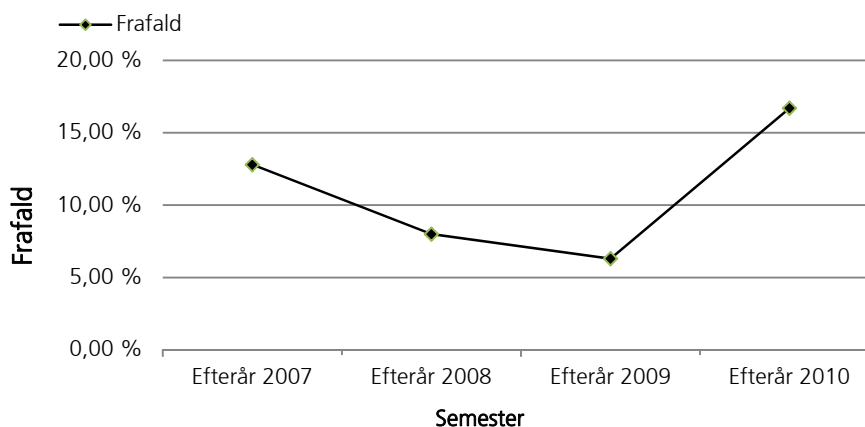
5.3.2 Frafaldsudviklingen set ud fra tallene

To års frafaldsreduktion på 1. semester

Der optages kun studerende på uddannelsen i efterårssemesteret. Tallene tyder på at frafaldet på 1. semester over tre årgange er reduceret. Udgangspunktet i efterårssemesteret 2007 var at 13 % (6 ud af 47) faldt fra inden de havde gennemført 1. semester. Det var dette frafald der fik institutionen til at iværksætte kontaktlærerordningen, teammøderne og porteføljeeksamenen. I løbet af de næste to år reduceredes frafaldet, og optaget blev øget. I efterårssemesteret 2008 var frafaldet reduceret til 8 % (4 ud af 50) og i efterårssemesteret 2009 til 6 % (4 ud af 63). Men i efterårssemesteret 2010 steg frafaldet igen til 17 % (11 ud af 66). Da UCN som nævnt kun optager studerende i efterårssemesteret og da den periode vi har bedt om tal for, løber frem til forårssemesteret 2011, kan vi ikke se om frafaldet reduceres efter efterårssemesteret 2010, som vi kan for de andre caseuddannelser.

Figur 2

Frafald på 1. semester på markedsføringsøkonomuddannelsen, UCN

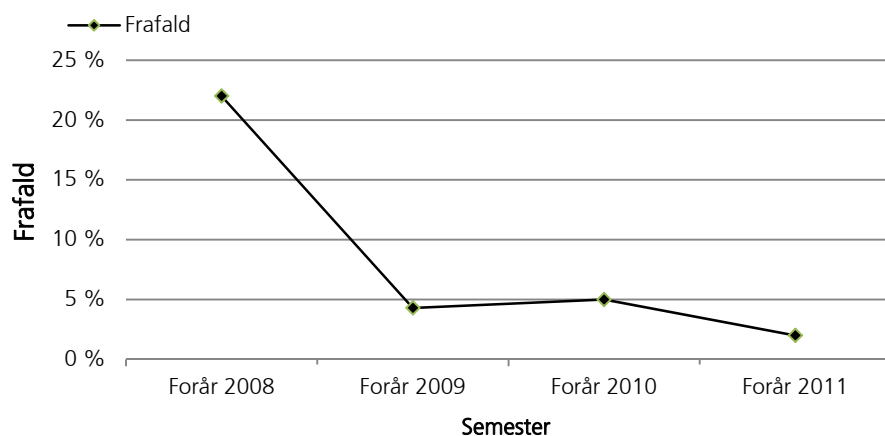
Bemærk de forbehold angående brug af tallene til at indikere frafaldsudviklingen som er nævnt i indledningen til kapitlet, herunder at tallene reelt set afspejler ændringer i bestanden af indskrevne studerende.

Udviklingen i frafaldet ved overgangene

Tallene indikerer at der er sket en reduktion af frafaldet mellem 1. og 2. semester. I forårssemesteret 2008 faldt 22 % (9 ud af 43) af de studerende der havde gennemført 1. semester, fra og

startede ikke på 2. semester. I de efterfølgende tre udbud er det lykkedes UCN at fastholde de studerende så de fortsætter på 2. semester. Kun 1-3 studerende har forladt studiet efter endt 1. semester (svarende til 4 % i forårssemesteret 2009, 5 % i forårssemesteret 2010 og 2 % i forårssemesteret 2011).

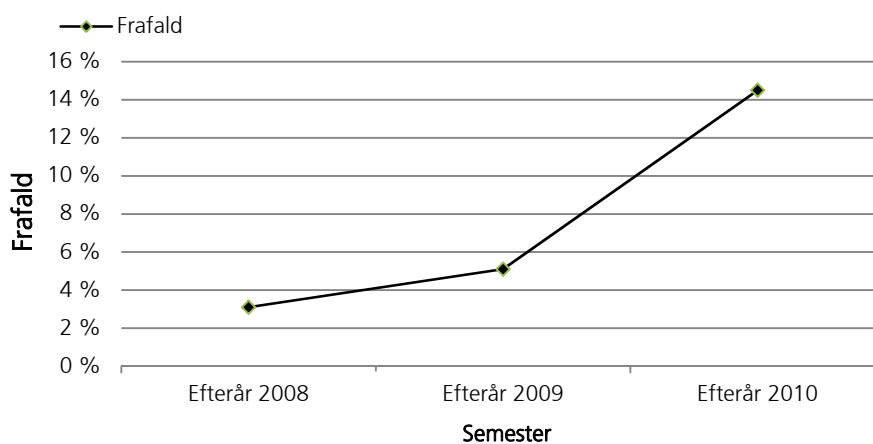
Figur 3
Frafald ved overgangen mellem 1. og 2. semester på markedsføringsøkonomuddannelsen, UCN

Bemærk de forbehold angående brug af tallene til at indikere frafaldsudviklingen som er nævnt i indledningen til kapitlet, herunder at tallene reelt set afspejler ændringer i bestanden af indskrevne studerende.

Tallene afspejler at der i perioden er sket en nedgang i bestanden af studerende ved overgangen mellem 2. og 3. semester. Dette kan indikere en vis stigning i frafaldet. I efterårssemesteret 2008 var det 3 % (1 ud af 32) af dem som havde gennemført 2. semester, der ikke startede på 3. semester. I efterårssemesteret 2009 var det tal øget til 5 % (2 ud af 39), og i efterårssemesteret 2010 var det 15 % (8 ud af 55) af dem der havde gennemført 2. semester, som ikke begyndte på 3. semester.

Figur 4
Frafald ved overgangen mellem 2. og 3. semester på markedsføringsuddannelsen, UCN

Bemærk de forbehold angående brug af tallene til at indikere frafaldsudviklingen som er nævnt i indledningen til kapitlet, herunder at tallene reelt set afspejler ændringer i bestanden af indskrevne studerende.

Frafaldet på hele uddannelsen

Tallene tyder på at der er sket en væsentlig reduktion af frafaldet på hele uddannelsen på markedsføringsøkonomuddannelsen på UCN. Fra at 38 % (18 ud af 47) af den årgang der påbegyndte uddannelsen i efteråret 2007 og planmæssigt skulle afslutte den foråret 2009, faldt fra, til at 26 % (13 ud af 50) af den årgang der påbegyndte uddannelsen i efteråret 2008 og planmæssigt skulle afslutte den i foråret 2010, faldt fra.

5.4 Pædagoguddannelsen i Horsens på VIA

5.4.1 Løbende positive tilbagemeldinger som evaluering

På pædagoguddannelsen i Horsens på VIA fik uddannelseslederen løbende tilbagemeldinger fra studerende der havde benyttet sig af tilbuddene om psykologrådgivning og sprogligt værksted, og tilbagemeldingerne bekræftede ham og de øvrige medvirkende i interviewet i at de ressourcer der blev brugt på indsatserne, var givet godt ud.

Derimod har man på uddannelsen ikke systematisk fulgt op på indsatsernes effekt på frafaldet, hverken i form af analyser af frafaldstal eller i form af strukturerede tilfredshedsundersøgelser blandt de studerende der benyttede tilbuddene.

Når vi ser på de tal vi har modtaget for studenterbestanden, jf. nedenstående analyse, indikerer de at frafaldet på uddannelsen reduceres i perioden og i øvrigt ligger forholdsvis lavt.

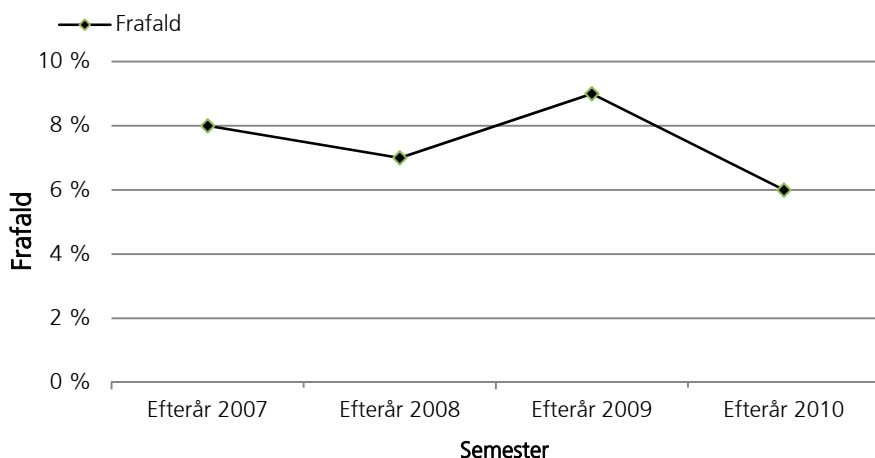
5.4.2 Frafaldsudviklingen set ud fra tallene

Stabil frafald på 1. semester

Hvis man ser på frafaldet blandt de studerende der er startet på 1. semester i efterårssemesteret hvor der optages et stort antal studerende, indikerer tallene at udviklingen har været stabil med marginale udsving i perioden. I efterårssemesteret 2007 faldt 8 % (7 ud af 83) fra, i efterårssemesteret 2008 faldt 7 % (3 ud af 44) fra, i efterårssemesteret 2009 faldt 9 % (8 ud af 88) fra, og i efterårssemesteret 2010 faldt 6 % (6 ud af 93) fra.

Figur 5

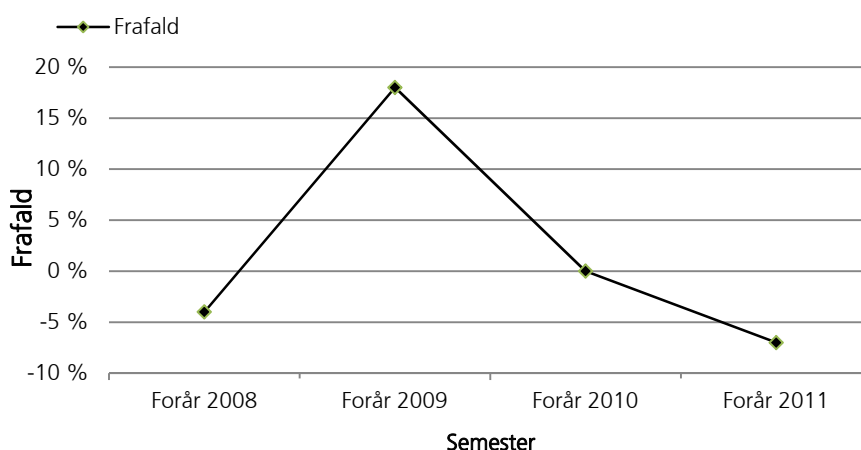
Frafald på 1. semester på pædagoguddannelsen i Horsens på VIA (efterår)

Bemærk de forbehold angående brug af tallene til at indikere frafaldsudviklingen som er nævnt i indledningen til kapitlet, herunder at tallene reelt set afspejler ændringer i bestanden af indskrevne studerende.

Antallet af studerende i forårssemesteret er i løbet af perioden steget, idet der er sket en fordobling af antallet af registrerede studerende fra forårssemesteret 2008 til forårssemesteret 2011. Tallene tyder på at der, bortset fra foråret 2009 hvor der var et frafald på 18 % (5 ud af 28), har været en reduktion af frafaldet. I forårssemesteret 2011 var der intet frafald, men derimod en tilgang af studerende – det vil sige at der var registreret flere studerende i slutningen af semesteret end der var i starten af semesteret. Denne tilgang kan skyldes at studerende som på tidligere år-gange faldt fra på 1. semester, startede igen midt i 1. semester i foråret 2011.

Figur 6
Frafald på 1. semester på pædagoguddannelsen i Horsens på VIA (forår)

Bemærk de forbehold angående brug af tallene til at indikere frafaldsudviklingen som er nævnt i indledningen til kapitlet, herunder at tallene reelt set afspejler ændringer i bestanden af indskrevne studerende.

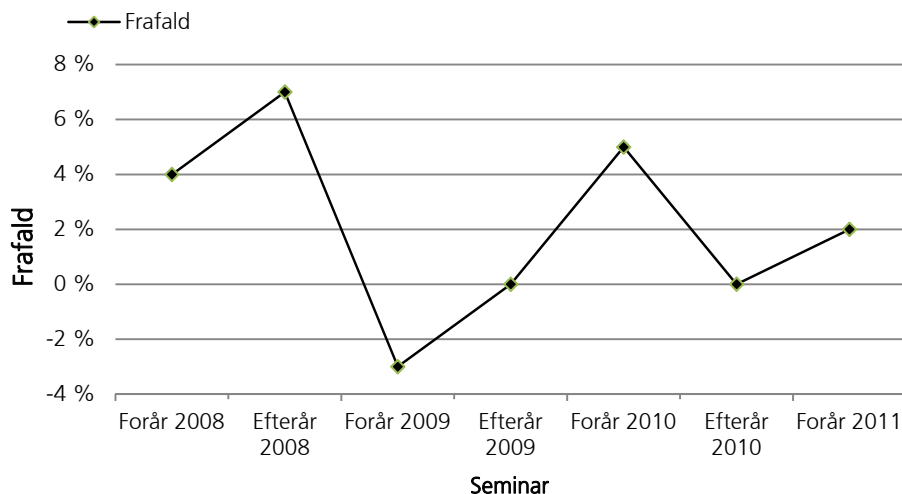
Forbedring af fastholdelsen mellem 1. og 2. semester

Tallene tyder på at næsten samtlige studerende som afsluttede 1. semester i perioden, fortsatte på 2. semester. Fra 2007 til 2011 har der maksimalt været to af de studerende der afsluttede 1. semester, som ikke startede på 2. semester.

Tallene indikerer at der generelt set har været en mindre reduktion af frafaldet ved overgangen mellem 2. og 3. semester. 4 % (2 ud af 49) af dem der havde gennemført 2. semester faldt fra inden de startede på 3. semester i foråret 2008. Ved den næste overgang mellem 2. og 3. semester (efterårssemesteret 2008) faldt 7 % (5 ud af 73) af de studerende der havde gennemført 2. semester, fra inden de startede på 3. semester. Ved den næste overgang (forårssemesteret 2009) var der ikke noget frafald, men i stedet en tilgang på 1 studerende (1 ud af 31), mens frafaldet i foråret 2010 var 5 % (1 ud af 22). I efterårssemesteret 2009 var frafaldet mellem 2. og 3. semester også 0 % (0 ud af 39). Også i efterårssemesteret 2010 startede alle de studerende der havde gennemført 2. semester, på 3. semester, og frafaldet var derfor 0 % (0 ud af 69). I forårssemesteret 2011 faldt en studerende som havde gennemført 2. semester, fra ved overgangen mellem 2. og 3. semester, svarende til 2 % (1 ud af 62).

Figur 7

Frafald ved overgangen mellem 2. og 3. semester på pædagoguddannelsen i Horsens på VIA

Bemærk de forbehold angående brug af tallene til at indikere frafaldsudviklingen som er nævnt i indledningen til kapitlet, herunder at tallene reelt set afspejler ændringer i bestanden af indskrevne studerende.

Marginal reduktion af frafaldet på hele uddannelsen

Tallene indikerer at frafaldet på pædagoguddannelsen i Horsens på VIA er faldet i løbet perioden. Fra at 31 % (26 ud af 83) af den årgang der påbegyndte uddannelsen i efteråret 2007 og planmæssigt skulle afslutte den i efterårssemesteret 2010, faldt fra, til at 28 % (7 ud af 25) af den årgang der påbegyndte uddannelsen i forårssemesteret 2008 og planmæssigt skulle afslutte den i forårssemesteret 2011, faldt fra.

5.5 Opsamling og anbefalinger

Caseuddannelserne er udvalgt efter indstilling fra institutionerne i forbindelse med deres redegørelse til kortlægningen af bredden af fastholdelsesindsatserne (se kapitel 3). Institutionerne har i den forbindelse fremhævet caseuddannelserne som eksempler på uddannelser der har haft succes med en aktiv fastholdelsesindsats.

Caseundersøgelsen viser også at ledere og undervisere på caseuddannelserne overordnet har en positiv vurdering af de indsatser som har været i fokus i undersøgelsen. Men vurderingen baseres snarere på egne oplevelser og løbende (ofte positive) tilkendegivelser fra de studerende end på

en systematisk tilgang med inddragelse af tilfredshedsundersøgelser blandt de studerende og monitorering af frafaldsudviklingen.

Undtagelsen er indsatsen med valgfri start i praktik på radiografuddannelsen på Metropol hvor man, delvist ansporet af krav i forbindelse med finansieringen af indsatsen, har målt og vurderet udviklingen i frafaldet sammen med andre parametre.

Kortlægningen af institutionernes indsatser, jf. kapitel 3, viser i lighed med caseundersøgelsen at der er en variation i hvor systematisk evalueringen er, omend institutionerne angiver at stort set alle indsatserne i kortlægningen evalueres.

Tilgangen til evaluering af indsatserne på institutionerne kan hænge sammen med hvordan indsatserne er organiseret. Caseundersøgelsen har vist at nogle indsatser, fx indsatsen med valgfri start i praktik på radiografuddannelsen på Metropol, er kendetegnet ved at være afgrænset fra andre opgaver. Det kan være i kraft af at de er økonomisk adskilte fra de andre daglige opgaver på uddannelsen, hvilket vil sige at der er sat særskilte ressourcer af til dem – fx i form af ekstern finansiering. For disse indsatser er der på forhånd opstillet mål og succeskriterier, og de evalueres undervejs og ved afslutningen af forløbet.

Andre indsatser, fx fraværsregistreringen på KEA, er karakteriseret ved at de indgår i de daglige opgaver uden at uddannelseslederen og medarbejderne nødvendigvis ser dem som afgrænsede opgaver. Den type indsatser indgår ofte i arbejdsopgaverne på lige fod med administration og undervisning selvom de måske er sat i gang med det formål at fastholde de studerende. For sådanne indsatser er der ikke altid opstillet konkrete mål om fastholdelse og evaluering.

Som beskrevet i kapitel 4 har caseundersøgelsen vist at fastholdelsesindsatser kan være koblet tæt sammen med andre mål og rationaler end blot målet om fastholdelse, fx med særlige værdier der har stor betydning for ledelse og underviserne. Dette forhold kan også have indflydelse på caseuddannelsernes positive vurdering af resultaterne, idet der kan være en tendens til at indsatsen evalueres bredt som værende en succes, fx fordi den giver lederne og underviserne en oplevelse af at være på en arbejdsplads der omsætter nogle værdier som er betydningsfulde for dem.

Hvis institutionen, som anbefalet i kapitel 4, opstiller dækkende mål for indsatserne på uddannelserne, vil dette dog give mulighed for specifikt at evaluere om indsatsen også på tilfredsstillende vis skaber resultater specifikt i relation til fastholdelse og i relation til målgruppen, det vil sige de studerende.

Det er klart at positive resultater i form af fx mere engagerede undervisere eller bedre trivsel blandt medarbejderne på uddannelsen potentielt kan influere positivt på uddannelsens kvalitet,

de studerendes studiemiljø og dermed fastholdelse. Men det er ikke givet at der er denne sammenhæng. Derfor er det vigtigt at fastholdelsesindsatser ikke automatisk vurderes som værende en succes i forhold til målet om fastholdelse blot fordi der er opnået positive resultater på andre områder.

I forbindelse med monitorering af udviklingen i frafaldet kan det være hensigtsmæssigt for institutionerne at tage stilling til hvilke konkrete reduktioner af frafaldet de finder acceptabelt på forskellige tidspunkter i løbet af uddannelserne. Sådanne konkrete mål for reduktion af frafaldet kan yderligere kvalificere udgangspunktet for at evaluere fastholdelsesindsatser på uddannelser og institutioner og følge op på deres virkning.

Evaluering af indsatserne i forhold til målet om fastholdelse kræver en konkret afdækning og analyse fra institutionernes side. Oplever de studerende eksempelvis at undervisningens kvalitet er øget på radiografuddannelsen på Metropol, og kan dette formodes at have betydning for om de gennemfører uddannelsen? Er der rent faktisk en øget kontakt mellem undervisere og studerende på markedsføringsøkonomuddannelsen på UCN? Oplever de studerende en øget trivsel? Og oplever de studerende på pædagoguddannelsen i Horsens på VIA at de tilbud om støtte der er på uddannelsen, giver dem en merværdi i uddannelsen? Det er sådanne spørgsmål institutionerne konkret må afdække når de gennemfører indsatser med klare mål og succeskriterier.

Analysen af frafaldet på caseuddannelserne som er foretaget i dette kapitel, er ikke modstrid med caseuddannelsernes positive oplevelse og vurdering af frafaldsudviklingen på caseuddannelserne. Tallene indikerer at der er sket en positiv udvikling i frafaldet på uddannelserne i perioden, omend udviklingen er svingende.

Det forhold at frafaldsudviklingen på caseuddannelserne er svingende, viser hvor svært det kan være for institutionerne at vurdere hvilken retning udviklingen i frafaldet reelt går i. Ikke desto mindre ser der ud til at være positive tendenser på alle caseuddannelserne. Derudover er det en metodisk præmis for evaluering af fastholdelsesindsatser og dermed også for arbejdet på institutionerne og uddannelserne at det er meget vanskeligt at se isoleret på effekten af enkeltstående indsatser. Alle de øvrige indsatser der gennemføres på uddannelses- og institutionsniveau indvirker på frafaldet, ligesom justeringer og forbedringer på en uddannelse og eksterne faktorer også gør det.

På trods af denne præmis anbefaler EVA at institutionerne og uddannelserne systematisk og løbende evaluerer deres indsatser med udgangspunkt i de mål de har opstillet for indsatserne, med inddragelse af den oplevede virkning blandt studerende, relevante medarbejdere etc. og med inddragelse af foreliggende tal om udviklingen i frafaldet. Sidstnævnte kunne fx være opgørelser over studenterbestanden som dem der ligger til grund for analysen i dette kapitel. I så fald er det

vigtigt at tage højde for de metodiske forbehold og sammenhængen med den administrative praksis i forbindelse med udmeldelser som er beskrevet i kapitlet.

Appendiks A

Metode og Data

Dette bilag indeholder en detaljeret beskrivelse af metode- og datagrundlaget for EVA's undersøgelse af fastholdelsesindsatser på professionsbachelor- og erhvervsakademiuddannelser.

Undersøgelsen er gennemført i perioden oktober 2010 til november 2011. Den er baseret på tre delundersøgelser:

- Forundersøgelse
- Kortlægning af fastholdelsesindsatser
- Caseundersøgelse

Forundersøgelse

I oktober-november 2010 gennemførte EVA en forundersøgelse som bestod af følgende elementer:

- Dokumentundersøgelse
- Dialog med sekretariater og repræsentanter for Professionshøjskolernes Rektorkollegium og Danske Erhvervsskoler
- Eksplorativt telefoninterview med ressourcepersoner på erhvervsakademier og professionshøjskoler i sektoren udpeget efter anbefaling fra sekretariater og repræsentanter for ovennævnte lederforsamlinger.

Indledningsvist blev der gennemført en dokumentundersøgelse med henblik på at identificere forskellige typer af fastholdelsesindsatser, institutionernes erfaringer med at fastholde de studerende og den organisatoriske forankring af indsatserne. Dokumentundersøgelsen tog udgangspunkt i:

- Relevante undersøgelser gennemført af EVA og andre (jf. appendiks B)
- Notater om frafald og fastholdelse fra institutioner, ministerier og interesseorganisationer
- Akkrediteringsredegørelser fra institutioner der enten havde gennemført eller var ved at gennemføre en akkrediteringsvurdering af eksisterende uddannelser, særligt redegørelser for kriterium 15 om gennemførelse.

Dialogen med Professionshøjskolernes Rektorkollegium og Danske Erhvervsskoler havde til formål at give viden om praksis og at understøtte ejerskabet til projektet i sektoren. Dialogen bestod dels i e-mail-korrespondance og telefonisk kontakt med sekretariaterne, dels i telefoninterview med repræsentanter for de to foreninger: Jørgen Thorslund, uddannelsesdirektør på University College Lillebælt og Lis Randa, rektor for Erhvervsakademi Dania.

Derudover bestod forundersøgelsen af fem eksplorative interview med ressourcepersoner på professionshøjskoler og erhvervsakademier som EVA blandt andet fandt frem til gennem Professionshøjskolernes Rektorkollegium og Danske Erhvervsskoler. Formålet med disse interview var at give et indblik i de forskellige typer af fastholdelsesindsatser og at indhente baggrundsviden til den videre kortlægning af indsatserne på området. Ressourcepersonerne har stillingsbetegnelserne konsulent, uddannelsesleder, underviser og studievejleder.

På baggrund af forundersøgelsen foretog EVA en foreløbig kategorisering af typer af fastholdelsesindsatser ud fra de frafaldsårsager de fokuserede på, deres organisatoriske placering, deres udbredelse på tværs af institutionen, deres relation til kvalitetssikringsarbejdet på institutionen generelt og deres resultater.

Kortlægning af fastholdelsesindsatser

Formålet med kortlægningen var at identificere bredden i de typer af fastholdelsesindsatser der gennemføres på professionsbachelor- og erhvervsakademiuddannelserne.

EVA har kontaktet alle erhvervsakademier og professionshøjskoler, herunder de to ingeniørhøjskoler og Danmarks Medie- og Journalisthøjskole, det vil sige i alt 19 institutioner, og bedt dem om at redegøre for højst 15 af deres aktuelle fastholdelsesindsatser på institutionsniveau, campusniveau og/eller uddannelsesniveau.

Institutionerne har redegjort for indsatserne ved at udfylde en redegørelsesskabelon som blev udarbejdet af EVA på baggrund af forundersøgelsen. Forud for udsendelsen til institutionerne blev et udkast til skabelonen sendt til Jørgen Thorslund, Lis Randa og Rikke Mandrup Hansen som er konsulent på Professionshøjskolen Metropol med ansvar for frafald og fastholdelse. De kommenterede skabelonens indhold og form, og deres kommentarer blev efterfølgende indarbejdet i skabelonen.

Skabelonen blev derefter sendt til kontaktpersoner på alle institutionerne som på forhånd var blevet udpeget af institutionernes rektorer. Der blev givet en frist på en måned som var varslet tre uger forinden. En institution, Professionshøjskolen UCC, ønskede ikke at deltage i undersøgelsen, men ellers modtog EVA svar fra alle ovennævnte institutioner efter at have været i løbende dialog med enkelte af dem om deres svar.

I redegørelsesskabelonen bad vi institutionerne om at redegøre for indsatser med et *fastholdende potentiale* i bred forstand. Det vil sige at institutionerne kunne redegøre for både indsatser med specifikt fokus på fastholdelse og indsatser der i højere grad handlede om udvikling af uddannelsernes kvalitet, men som efter institutionernes mening havde et fastholdende potentiale. Hvis institutionerne skulle prioritere mellem mere end 15 indsatser, bad vi dem om at undlade at beskrive mange ens indsatser, men i stedet beskrive forskellige indsatser der evt. blev gennemført forskellige steder i institutionen. Det var muligt at angive i skabelonen om lignende indsatser blev gennemført andre steder i institutionen. Endelig bad vi institutionerne om at vedlægge evt. yderligere eksisterende dokumenter om indsatserne, men understregede at der ikke skulle udarbejdes ny dokumentation til brug for redegørelsen.

Ud fra ovennævnte proces og retningslinjer har kontaktpersonerne på institutionerne i samarbejde med institutionernes ledelser tilrettelagt processen med at indhente, prioritere og redigere beskrivelserne af indsatserne i organisationen og på tværs af institutionernes uddannelser og afdelinger.

Dataene fra indsamlingen af institutionernes redegørelser blev suppleret med eksisterende data om fastholdelsesindsatser på 15 udbud af læreruddannelsen. Disse data stammer fra en række telefoninterview som EVA gennemførte med de ansvarlige for frafald og fastholdelse på udbud af læreruddannelsen i 2009 i forbindelse med projektet Frafald på læreruddannelsen. Dette datamateriale afviger væsentligt fra institutionernes redegørelser, blandt andet fordi de ansvarlige fra læreruddannelserne beskrev alle deres fastholdelsesindsatser, også hvis der var flere end 15. I forbindelse med redegørelsesskabelonen til kortlægningen i regi af det nuværende projekt blev institutionerne gjort opmærksomme på at EVA påtænkte at benytte disse data, og at det derfor ikke var nødvendigt at redegøre for indsatser på læreruddannelsen frem til 2010. Desuden er de enkelte udbudssteder for læreruddannelsen som har deltaget i ovennævnte telefonundersøgelse blevet gjort bekendt med at data fra telefonundersøgelsen indgår i kortlægningen af fastholdelsesindsatser i regi af dette projekt. Udbudsstederne blev også gjort bekendt med at rapporten ville blive sendt i høring til professionshøjskolerne centralt med angivelse af tidspunktet for dette.

I alt rummer kortlægningen ca. 300 indsatser, hvoraf 85 stammer fra telefonundersøgelsen i forbindelse med projektet Frafald på læreruddannelsen. Indsatserne giver et overblik over bredden i typerne af fastholdelsesindsatser og et overblik over de indsatser som institutionerne har prioriteret at redegøre for.

Jf. ovenstående er det altså en metodisk præmis for kortlægningen at den, med undtagelse af kortlægningen på læreruddannelserne, ikke udgør en kortlægning af alle fastholdelsesindsatser på institutionerne, men af samtlige indsatser som institutionerne har valgt at redegøre for inden for de angivne rammer, herunder maksimal-angivelsen på 15 indsatser. Kortlægningen udgør

derfor ikke et fyldestgørende billede af institutionernes aktivitet på fastholdelsesområdet, og kortlægningen danner derfor grundlag for at analysere fordelingen og frekvensen af indsatserne på forskellige institutioner.

Analyse af de indkomne data

Som tidligere nævnt havde EVA forud for kortlægningen på baggrund af forundersøgelsen formuleret seks frafaldsårsager som institutionernes indsatser efterfølgende blev inddelt ud fra i arbejdet med at analysere redegørelserne. I denne analyseproces blev hovedindsatsområderne kvalificeret med udgangspunkt i redegørelserne – fx blev enkelte områder slået sammen eller revideret på anden vis. Det vil sige at områderne modsvarer institutionernes indsatser.

Efter modtagelsen af dataene viste det sig at en række institutioner havde redegjort for indsatser vedrørende *vidensopsamling*. Dette indsatsområde er i modsætning til de andre i kortlægningen ikke baseret på en forudgående analyse, men er udelukkende medtaget som resultat af at institutionerne har valgt at redegøre for indsatser inden for *vidensopsamling*. Det adskiller sig fra de andre hovedindsatsområder ved at indsatserne ikke i sig selv er fastholdelsesindsatser, men indsatser hvis omdrejningspunkt er at kvalificere fastholdelsesarbejdet generelt.

Indsatserne fra redegørelserne blev derefter indplaceret under hovedindsatsområderne i et Excel-ark hvoraf der også fremgik andre faktuelle oplysninger om indsatserne, fx om de fandt sted på en eller flere uddannelser på institutionen. Det er væsentligt at fremhæve at en indsats kunne placeres under flere hovedindsatsområder hvis den rettede sig mod flere frafaldsårsager. Det har medført et vist overlap i beskrivelserne af hovedindsatsområderne i rapporten.

I den videre analyse blev indsatserne inddelt i de forskellige hovedindsatsområder ud fra typer af indsatser som lignede hinanden aktivitetsmæssigt.

Caseundersøgelse

EVA har gennemført casebesøg på fire uddannelser:

- Radiografuddannelsen på Professionshøjskolen Metropol (Metropol)
- Datamatikeruddannelsen på Københavns Erhvervsakademi (KEA)
- Pædagoguddannelsen i Horsens på University College VIA (VIA)
- Markedsføringsøkonomuddannelsen på University College Nordjylland (UCN).

Formålet med casestudiet var at afdække:

- De lokale forståelser af de årsager der ligger til grund for indsatsen på uddannelses-/udbudsniveau
- De konkrete erfaringer som institutionerne har gjort sig med indsatsen, herunder oplevet effekt og evt. resultater

- Erfaringer med kvalitetssikring og evaluering af fastholdelsesindsatserne på uddannelsesniveau.

I forbindelse med kortlægningen af fastholdelsesindsatser redegjorde institutionerne i et separat skema for en eller flere uddannelser som havde opnået gode resultater med fastholdelsesindsatser, og begrundede valget af disse uddannelser. De fire caseuddannelser blev udvalgt fra denne pulje af uddannelser institutionerne fremhævede som uddannelser med der havde haft succes med fastholdelse.

Det har været hensigten at udforske forskellige typer af indsatser og at udvælge tiltag der udfoldes i forskellige faglige miljøer. Derfor er der i den endelige udvælgelse af caseuddannelser lagt vægt på spredning i forhold til:

- Fagligt område
- Uddannelsernes og udbuddenes størrelse
- Erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser
- Kortlægningens hovedindsatsområder.

Besøg

De fire besøg blev gennemført i maj og juni 2011 og omfattede gruppeinterview med ledere, undervisere og andre ressourcepersoner som var tilknyttet de indsatser besøgene havde fokus på. Besøgene havde en varighed på ca. tre timer. Forud for hvert besøg udvalgte caseuddannelserne i samarbejde med EVA to-tre indsatser som der skulle være fokus i interviewene. Indsatserne ses i nedenstående tabel.

Uddannelse	Indsatser
Radiografuddannelsen på Metropol	Valgfrihed i forhold til uddannelsesstart i praktik- eller teoriforløb Trivselssamtaler
Datamatikeruddannelsen på KEA	Fraværsregistrering Lektiecafé*
Markedsføringsøkonomuddannelsen på UCN	Kontaktlærerordning Teammøder Porteføljeeksamen Onboarding*
Pædagoguddannelsen i Horsens på VIA	Psykologrådgivning på uddannelsesstedet Sprogligt værksted

**I analysearbejdet blev det klart at to af indsatserne ikke var blevet tilstrækkeligt belyst til at vi kunne beskrive dem i rapporten. Det drejer sig om indsatserne Lektiecafé på datamatikeruddannelsen på KEA og Onboarding på UCN.*

Nedenfor ses hvornår casebesøgene fandt sted, og hvem der deltog i interviewene på de fire caseuddannelser:

Uddannelse	Dato	Deltagere fra uddannelsen	Deltagere fra EVA
Datamatikeruddannelsen på KEA	16. maj 2011	Jesper Nordentoft, uddannelsesleder Christina Munck Feilberg, administrativ medarbejder Ole Brandt, studievejleder Marianne Nielsen, underviser (fordelt på to interview)	Kirstine Westh Larsen, evalueringskonsulent Hanne Maria Elsnab, evalueringskonsulent
Radiografuddannelsen på Professionshøjskolen Metropol	19. maj 2011	Anne-Mette Briand de Crevecoeur, uddannelsesleder Marianne Pilegaard Knudsen, adjunkt, ansvarlig for fastholdelsestiltag på uddannelsen Lene Gerberg, adjunkt, klinisk koordinator og projektleder for projektet Studiestart i klinik	Kirstine Westh Larsen, evalueringskonsulent Hanne Maria Elsnab, evalueringskonsulent
Markedsføringsøkonomuddannelsen på UCN	31. maj 2011	Peter Vollstedt, studieleder Jens Kjær Sørensen, underviser Marianne Skov, studievejleder Birgitte Hvingel Søren, uddannelseskoordinator	Hanne Maria Elsnab, evalueringskonsulent Kirstine Fjeldgaard Hansen, evalueringssamarbejder
Pædagoguddannelsen i Horsens på VIA.	1. juni 2011	Jens Norup Simonsen, uddannelsesleder Esben Hulgård, koordinator for pædagoguddannelsen Irene Hedver, underviser og koordinator for sprogligt værksted (desuden e-mail-korrespondance med opklarende spørgsmål med Marlis Dall, afdelingsleder i Studenterraadgivningen)	Kirstine Westh Larsen, evalueringskonsulent Kirstine Fjeldgaard Hansen, evalueringssamarbejder

Interviewene blev organiseret ud fra en interviewguide hvis overordnede formål var at:

- Identificere de forståelser af årsagerne der ligger til grund for indsatserne, ud fra det lokale perspektiv
- Rekonstruere de forestillinger om den kausale relation mellem indsatsen og dens virkning som kobler sig til institutionernes arbejde med fastholdelsesindsatser
- Afdække de konkrete erfaringer, herunder den oplevede effekt, der er gjort med indsatsen.

Caseundersøgelsen har givet mulighed for at uddybe den lokale forståelse af de indsatser som institutionen har valgt at fremhæve i redegørelsesprocessen. På den måde har vi kunnet identificere en række faktorer der kan spille ind ved den lokale udmøntning af indsatserne.

I vores læsning og kodning af referater fra interviewene under besøgene har vi haft fokus på det overordnede formål og på følgende temaer:

- Frafaldsproblematikken set fra det lokale perspektiv
- Personlig værdi af indsatserne for interviewpersoner i deres funktioner
- Beskrivelse af interviewpersonernes praktiske engagement i fastholdelsesindsatser
- Intentionerne med indsatserne
- Oplevede tegn på virkning
- Erfaringer med indsatserne.

Efter denne gennemgang kunne vi identificere to primære temaer i data fra casebesøgene: Hvad ligger der bag igangsættelsen af fastholdelsesindsatser og hvordan kvalitetssikres og evalueres fastholdelsesindsatser?

Indsamling og analyse af tal for indskrevne studerende

I forbindelse med casestudierne indhentede EVA oplysninger om udviklingen i antallet af indskrevne studerende på uddannelserne fra efterårssemesteret 2007 og frem til forårssemesteret 2011. Dog var det kun muligt for Københavns Erhvervsakademi at oplyse tal for efterårssemesteret 2009.

EVA har bedt om at få oplyst antallet af indskrevne studerende ved semesterstart og semesterafslutning for samtlige semestre i uddannelsen i den givne periode. Der har altså ikke været tale om at udføre en forløbsanalyse med kobling til enkelte studerende (ved brug af cpr-numre). Tallene som institutionerne udtrak fra deres administrative systemer, var fordelt på hold på de forskellige semestre, men for overskuelighedens skyld har EVA slået tallene sammen så det har været muligt at analysere en hel årgang (pr. semester) ad gangen.

På datamatikeruddannelsen på KEA og på markedsføringsøkonomuddannelsen på UCN har der i perioden været separate hold for internationale studerende. På pædagoguddannelsen på VIA har der i et semester været et hold for internationale udvekslingsstuderende. Disse studerende er opgjort særskilt i tallene fra KEA og UCN, og EVA har valgt ikke at inkludere dem i opgørelserne over frafald. Analysen dækker dermed udelukkende ordinære hold på caseuddannelserne.

Tallene viser udviklingen i studenterbestand på og mellem forskellige semestre over tid i perioden 2007-2011. I analysen af tallene har vi for hver caseuddannelse set på forskellen i antallet af indskrevne studerende ved følgende nedslagspunkter:

- I starten og slutningen af 1. semester som udtryk for ændringer i studenterbestanden i løbet af semesteret.
- I slutningen af hhv. 1. og 2. semester og starten af hhv. 2. og 3. semester som udtryk for ændringer i bestanden ved overgangen mellem semestre.
- I starten af det første semester og ved afslutningen af det sidste semester på uddannelsen som udtryk for ændringer i bestanden i løbet af hele uddannelsen. Dette kan kun gøres for de fulde gennemløb af uddannelsen der indgår i perioden efterår 2007 til forår 2011 idet vi kun i de tilfælde har tal for bestanden for samtlige semestre i uddannelsen.

Da vi ikke følger de enkelte studerende (ved brug af cpr-numre), udgør analysen af ovenstående nedslagspunkter reelt set en analyse af ændringer i studenterbestanden over tid. Der er således ikke tale om en præcis analyse af frafaldet. Hvis antallet af studerende på en uddannelse i slutningen af 1. semester er uændret i starten af 2. semester, kan vi i princippet ikke være sikre på at der intet frafald har været. Nogle studerende kan være faldet fra, mens andre studerende kan være kommet til. Dog vil fald i bestanden oftest være et udtryk for frafald. Derfor bruger vi i analysen udviklingen i bestanden som en indikator for udviklingen i frafaldet.

Helt konkret bruger vi derfor termen frafald i kapitel 5 til at referere til et fald i bestanden (i løbet af første semester, ved overgangen mellem 1. og 2. semester og mellem 2. og 3. semester og fra starten til slutningen af uddannelsen).

Det skal også her nævnes, som det beskrives i kapitel 5, at de data vi har for indskrevne studerende afspejler institutionernes praksis for registrering af udmeldelser. Såfremt institutionerne ikke registrer udmeldelser fra studerende på det tidspunkt hvor den studerende udmelder sig, men samler udmeldelserne i bunker som fx tastes ind to gange om året, bliver fremgangsmåden mindre brugbar, idet vi ikke kan være sikre på at en studerende som er registreret som udmeldt i fx 2. semester, reelt set har indleveret sin udmeldelse på det tidspunkt. EVA har dog valgt at benytte data alligevel, men gør opmærksom på at hvis man som institution ønsker at bruge fremgangsmåden bør man koordinere praksis for registrering af udmeldelserne således at de data der analyseret på er retvisende.

Derudover er der andre forbehold som gør det vanskeligt at drage entydige konklusioner ud fra tallene:

- På flere af uddannelserne optages der på nogle semestre et lavt antal studerende, og frafald af én eller to studerende vil derfor udgøre en forholdsvis stor andel. Dette forhold er mest aktuelt på forårssemestrene som optager færre studerende end efterårssemestrene. I beskrivel-

sen af udviklingen har vi valgt at nævne de absolutte tal i parentes for at give en indikation af holdets størrelse som supplement til procentangivelsen som i øvrigt angives uden decimaler.

- Den periode vi har fået tal for, er for kort til med sikkerhed at kunne identificere tendenser over længere tid.
- Der er særlige usikkerhedsfaktorer forbundet med at konkludere at en positiv eller negativ frafaldsudvikling skyldes specifikke indsatser. Sidstnævnte forbehold behandles mere indgående i kapitel 5.

Talmaterialet og EVA's procentberegninger ligger tilgængeligt som bilag på EVA's hjemmeside via følgende link: <http://www.eva.dk/projekter/2010/indsatser-til-fastholdelse-af-studerende>

Høring over rapporten

Rapporten har i starten af oktober 2011 været i høring hos de institutioner der har leveret data til projektet med henblik på korrektion af fakta.

Samtlige institutioner der har indsendt redegørelser om deres fastholdelsesindsatser til kortlægning fik tilsendt rapporten, eksklusiv kapitel 4 og 5 som primært baserer sig på caseundersøgelsen. Høringsudkastet blev sendt til de kontaktpersoner som havde stået for indsamlingen af institutionernes redegørelser med kopi til institutionens hovedmailadresse.

De uddannelser der indgik som caseuddannelser i projektet fik tilsendt hele rapporten. Her blev udkastet sendt til uddannelseslederen.

Institutionerne fik 10 arbejdsdage til at afgive høringssvar, og 10 arbejdsdage forinden var institutionerne blevet varslet om hvornår høringen specifikt ville finde sted.

EVA modtog i alt 7 svar. Ét af dem har givet anledning til indholdsmæssige revideringer i rapporten.

Appendiks B

Litteraturliste

- EVA, 2010: *Fod på frafaldet med indsatssteori: Håndbog til Erhvervsskoler*. Rapport.
- EVA, 2010: *Frafaldsundersøgelser på professionsbacheloruddannelserne*. Rapport.
- FTF, 2009: *Reduceret frafald giver færre velfærdsmedarbejdere*. Notat.
http://www.ftf.dk/fileadmin/Bruger_filbibliotek/Uddannelse_og_ledelse/Uddannelse/Mindre_frafald_giver_flere_velfaerdsmedarbejdere_final.pdf.
- Hjelmar, Ulf; Jensen, Torben Pilegaard; Daugaard, Sebastian og Haselmann, Søren, 2009: *Praktikvejledning på professionsbacheloruddannelserne*. Working paper, AKF.
- Jensen, Torben Pilegaard; Brown, Rikke; Hillersdal, Line; Rasmussen, Lene og Schademann, Helle Kløft, 2006: *Sygeplejerskeuddannelsen – de studerendes vurdering og frafald*. Rapport, AKF.
- Jensen, Torben Pilegaard; Kamstrup, Anne Katrine og Haselmann, Søren, 2008a: *Professionsbacheloruddannelserne – De studerendes vurdering af studiemiljø, studieformer og motivation for at gennemføre*. Rapport, AKF.
- Jensen, Torben Pilegaard; Brown, Rikke og Jensen, Stig H., 2008b: *It-uddannelser – de studerendes vurdering og frafald*. Rapport, AKF.
- Jensen; Kræn Blume; Kolodziejczyk, Christophe og Jensen, Torben Pilegaard, 2010: *Frafald på professionsbacheloruddannelserne – Hvordan klarer uddannelsesinstitutionerne sig?* Working paper, AKF.
- Larsen, Ulrik m.fl., 2000: *Frafald og studiemiljø*. Rapport, Studenterrådet ved Aarhus Universitet.